ΤΟ ΤΟΥ
ΕΠΙΚΤΗΤΟΥ
ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ.

EX EDITIONE
JOANNIS UPTON
ACCURATE EXPRESSUM.

GLASGUAE:
IN AEDIBUS ACADEMICIS
EXCUDEBANT ROBERTUS ET ANDREAS FOULIS
ACADEMIAE TYPOGRAPHI
MDCCLVIII.

ΕΠΙΚΤΗΤΟΥ

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ.

1 ΤΩΝ ὄντων τὰ μέν ἐστιν ἐφ' ἡμῖν, τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν. ἐφ' ἡμῖν μὲν, ὑπόληψις, ὁρμὴ, ὄρεξις, ἔκκλισις, καὶ ἑνὶ λόγῳ, ὅσα ἡμέτερα ἔργα· οὐκ ἐφ' ἡμῖν δὲ, τὸ σῶμα, ἡ κτῆσις, δόξαι, ἀρχαὶ, καὶ ἑνὶ λόγῳ, ὅσα οὐχ ἡμέτερα ἔργα. καὶ τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἐστι φύσει ἐλεύθερα, ἀκώλυτα, ἀπαρεμπόδιστα· τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, ἀσθενῆ, δοῦλα, κωλυτὰ, ἀλλότρια. μέμνησο οὖν ὅτι

ἐὰν τὰ φύσει δοῦλα ἐλεύθερα οἰηθῇς, καὶ τὰ ἀλλότρια ἴδια, ἐμποδισθήσῃ, πενθήσεις, ταραχθήσῃ, μέμψῃ καὶ Θεοὺς καὶ ἀνθρώπους· ἐὰν δὲ τὸ σὸν, μόνον οἰηθῇς σὸν εἶναι, τὸ δὲ ἀλλότριον, ὥσπερ ἐστὶν, ἀλλότριον, οὐδείς σε ἀναγκάσει οὐδέποτε, οὐδείς σε κωλύσει, οὐ μέμψῃ οὐδένα, οὐκ ἐγκαλέσεις τινι, ἄκων πράξεις οὐδὲ ἓν, οὐδείς σε βλάψει, ἐχθρὸν οὐχ ἕξεις· οὐδὲ γὰρ βλαβερόν τι πείσῃ. τηλικούτων οὖν ἐφιέμενος, μέμνησο ὅτι οὐ δεῖ οὐδὲ μετρίως κεκινημένον ἅπτεσθαι αὐτῶν· ἀλλὰ τὰ μὲν ἀφιέναι παντελῶς,

τὰ δ' ὑπερτίθεσθαι πρὸς τὸ παρόν. ἐὰν δὲ καὶ ταῦτ' ἐθέλῃς, καὶ ἄρχειν καὶ πλουτεῖν, τυχὸν μὲν οὐδ' αὐτῶν τούτων τεύξῃ, διὰ τὸ καὶ τῶν προτέρων ἐφίεσθαι. πάντως γε μὴν ἐκείνων ἀποτεύξῃ, δι' ὧν μόνων εὐδαιμονία καὶ ἐλευθερία περιγίνεται. εὐθὺς οὖν πάσῃ φαντασίᾳ τραχείᾳ μελέτα ἐπιλέγειν, ὅτι φαντασία εἶ, καὶ οὐ πάντως τὸ φαινόμενον. ἔπειτα ἐξέταζε τοῖς κανόσι τούτοις, οἷς ἔχεις· πρώτῳ δὲ τούτῳ καὶ μάλιστα, πότερον περὶ τὰ ἐφ' ἡμῖν ἐστιν, ἢ περὶ τὰ οὐκ ἐφ' ἡμῖν. κἂν περί τι τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν ᾖ, πρό-

χεῖρον ἔσω τὸ, διότι οὐδὲν πρός σε.

2 ΜΕΜΝΗΣΟ ὅτι ὀρέξεως μὲν ἐπαγγελία, τὸ ἐπιτυχεῖν οὗ ὀρέγῃ· ἐκκλίσεως δὲ ἐπαγγελία, τὸ μὴ ἐμπεσεῖν ἐκείνῳ, ὃ ἐκκλίνεται· καὶ ὁ μὲν ἐν ὀρέξει ἀποτυγχάνων, ἀτυχής· ὁ δὲ ἐν ἐκκλίσει περιπίπτων, δυστυχής. ἂν μὲν οὖν μόνα ἐκκλίνῃς τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐπί σοι, οὐδενὶ ὧν ἐκκλίνῃς περιπέσῃ. νόσον δ᾽ ἂν ἐκκλίνῃς, ἢ θάνατον, ἢ πενίαν, δυστυχήσεις. ἆρον οὖν τὴν ἔκκλισιν ἀπὸ πάντων τῶν οὐκ ἐφ᾽ ἡμῖν, καὶ μετάθες ἐπὶ τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐφ᾽ ἡμῖν. τὴν ὄρεξιν δὲ παντε-

λῶς ἐπὶ τοῦ παρόντος ἄνελε. ἄν τε γὰρ ὀρέγῃ τῶν οὐκ ἐφ᾽ ἡμῖν τινος, ἀτυχεῖν ἀνάγκη· τῶν δ᾽ ἐφ᾽ ἡμῖν, ὅσων ὀρέγεσθαι καλὸν ἂν, οὐδὲν οὔπω σοι πάρεστι. μόνῳ δὲ τῷ ὁρμᾷν καὶ ἀφορμᾷν χρῶ· κούφως μέν τοι, καὶ μεθ᾽ ὑπεξαιρέσεως, καὶ ἀνειμένως.

3 ΕΦ᾽ ΕΚΑΣΤΟΥ τῶν ψυχαγωγούντων, ἢ χρείαν παρασχόντων, ἢ στεργομένων, μέμνησο ἐπιλέγειν, ὁποῖόν ἐστιν, ἀπὸ τῶν σμικροτάτων ἀρχόμενος. ἂν χύτραν στέργῃς, ὅτι χύτραν στέργεις· κατεαγείσης γὰρ αὐτῆς, οὐ ταραχθήσῃ. ἂν παιδίον σαυτοῦ κα-

ταφιλῇς ἢ γυναῖκα, ὅτι ἄνθρωπον καταφιλεῖς· ἀποθανόντος γὰρ αὐτοῦ οὐ ταραχθήσῃ.

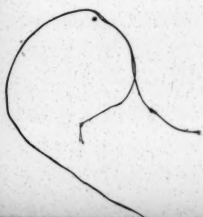
4 ΟΤΑΝ ἅψασθαί τινος ἔργου μέλλῃς, ὑπόμνησον σεαυτὸν, ὁποῖόν ἐστι τὸ ἔργον. ἐὰν λουσόμενος ἀπίῃς, πρόβαλε σεαυτῷ τὰ γινόμενα ἐν βαλανείῳ· τοὺς ἀποῤῥαίνοντας, τοὺς ἐγκρουομένους, τοὺς λοιδοροῦντας, τοὺς κλέπτοντας· καὶ οὕτως ἀσφαλέστερον ἅψῃ τοῦ ἔργου, ἐὰν ἐπιλέγῃς, ὅτι εὐθὺς λούσασθαι θέλω, καὶ τὴν ἐμαυτοῦ προαίρεσιν κατὰ φύσιν ἔχουσαν τηρῆσαι. καὶ ὡσαύτως ἐφ᾽ ἑκάστου ἔργου. οὕτω γὰρ, ἄν τι πρὸς

τὸ λούσασθαι γένηται ἐμποδὼν, πρόχειρον ἔσται, ὅτι οὐ τοῦτο ἤθελον μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐμαυτοῦ προαίρεσιν κατὰ φύσιν ἔχουσαν τηρῆσαι· οὐ τηρήσω δὲ, ἐὰν ἀγανακτῶ πρὸς τὰ γινόμενα.

5 ΤΑΡΑΣΣΕΙ τοὺς ἀνθρώπους, οὐ τὰ πράγματα, ἀλλὰ τὰ περὶ τῶν πραγμάτων δόγματα. οἷον, ὁ θάνατος οὐδὲν δεινὸν, ἐπεὶ καὶ Σωκράτει ἂν ἐφαίνετο· ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ θανάτου, ὅτι δεινὸν, ἐκεῖνο τὸ δεινόν ἐστιν. ὅταν οὖν ἐμποδιζώμεθα, ἢ ταραττώμεθα, ἢ λυπώμεθα, μηδέποτε ἄλλους αἰτιώμεθα, ἀλλ᾽ ἑαυτοὺς, τουτέ-

στι τὰ ἑαυτῶν δόγματα. ἀπαιδεύτου ἔργον, τὸ ἄλλοις ἐγκαλεῖν, ἐφ' οἷς αὐτὸς πράσσει κακῶς· ἠργμένου παιδεύεσθαι, τὸ ἑαυτῷ· πεπαιδευμένου, τὸ μήτ' ἄλλῳ, μήθ' ἑαυτῷ.

6 ΕΠΙ μηδενὶ ἐπαρθῇς ἀλλοτρίῳ προτερήματι. εἰ ὁ ἵππος ἐπαιρόμενος ἔλεγεν ἂν, ὅτι καλός εἰμι, οἰστὸν ἂν ἦν. σὺ δ' ὅταν λέγῃς ἐπαιρόμενος, ὅτι ἵππον καλὸν ἔχω, ἴσθι ὅτι ἐπὶ ἵππῳ ἀγαθῷ ἐπαίρῃ. τί οὖν ἐστι σόν; χρῆσις φαντασιῶν. ὥσθ' ὅταν ἐν χρήσει φαντασιῶν κατὰ φύσιν σχῇς, τηνικαῦτα ἐπαρθήσῃ· τότε γὰρ

ἐπὶ σῷ τινι ἀγαθῷ ἐπαρθήσῃ.

7 ΚΑΘΑΠΕΡ ἐν πλῷ, τȣ͂ πλοίȣ καθορμισθέντος, ἂν ἐξέλθῃς ὑδρεύσασθαι, ὁδȣ͂ μὲν πάρεργόν ἐςι, ϗ κοχλίδιον ἀναλέξασθαι ἢ βολβάριον· τετάσθαι δὲ δεῖ τὴν διάνοιαν ἐπὶ τὸ πλοῖον, καὶ συνεχῶς ἐπιςρέφεσθαι, μή τοι γε ὁ κυβερνήτης καλέσῃ· ϗ τότε πάντα ἐκεῖνα ἀφιέναι, ἵνα μὴ δεδεμένος ἐμβληθῇς, ὡς τὰ πρόβατα· ȣ̔́τω ϗ ἐν τῷ βίῳ, ἐὰν διδῶται ἀντὶ βολβαρίȣ ϗ κοχλιδίȣ γυναικάριον ϗ παιδίον, ȣ̓δὲν κωλύσει· ἐὰν δὲ ὁ κυβερνήτης καλέσῃ, τρέχε ἐπὶ τὸ πλοῖον, ἀ-

φεὶς ἐκεῖνα ἅπαντα, μηδὲν ἐπιστρεφόμενος. ἐὰν δὲ γέρων ᾖς, μηδὲ ἀπαλλαγῇς ποτε τοῦ πλοίου μακρὰν, μήποτε καλούμενος ἐλλίπῃς.

8 ΜΗ ΖΗΤΕΙ τὰ γενόμενα γίνεσθαι ὡς θέλεις, ἀλλὰ θέλε γίνεσθαι τὰ γινόμενα ὡς γίνεται, καὶ εὐροήσεις.

9 ΝΟΣΟΣ, σώματός ἐστιν ἐμπόδιον· προαιρέσεως δὲ οὔ, ἐὰν μὴ αὐτὴ θέλῃ. χώλανσις, σκέλους ἐστὶν ἐμπόδιον, προαιρέσεως δὲ οὔ. καὶ τοῦτο ἐφ᾽ ἑκάστου τῶν ἐμπιπτόντων ἐπίλεγε· εὑρήσεις γὰρ αὐτὸ ἄλλου τινος ἐμπόδιον, σοῦ δὲ οὔ.

10 ΕΦ' ΕΚΑΣΤΟΥ τῶν προσπιπτόντων μέμνησο ἐπιστρέφων ἐπὶ σεαυτὸν ζητεῖν, τίνα δύναμιν ἔχεις πρὸς τὴν χρῆσιν αὐτοῦ. ἐὰν καλὸν ἴδῃς ἢ καλὴν, εὑρήσεις δύναμιν πρὸς ταῦτα ἐγκράτειαν. ἐὰν πόνος προσφέρηται, εὑρήσεις καρτερίαν· ἂν λοιδορία, εὑρήσεις ἀνεξικακίαν. καὶ οὕτως ἐθιζόμενόν σε οὐ συναρπάσουσιν αἱ φαντασίαι.

11 ΜΗΔΕΠΟΤΕ ἐπὶ μηδενὸς εἴπῃς, ὅτι ἀπώλεσα αὐτὸ, ἀλλ' ὅτι ἀπέδωκα. τὸ παιδίον ἀπέθανεν; ἀπεδόθη. ἡ γυνὴ ἀπέθανεν; ἀπεδόθη. τὸ χωρίον ἀφηρέ-

θῇ; οὐκοῦν καὶ τοῦτο ἀπεδόθη; ἀλλὰ κακὸς ὁ ἀφελόμενος. τί δέ σοι μέλει, διὰ τίνος σε ὁ δοὺς ἀπήτησε; μέχρι δ' ἂν διδῷ, ὡς ἀλλοτρίου αὐτοῦ ἐπιμελοῦ, ὡς τοῦ πανδοχείου οἱ παριόντες.

12 ΕΙ ΠΡΟΚΟΨΑΙ θέλεις, ἄφες τοὺς τοιούτους διαλογισμούς· ἐὰν ἀμελήσω τῶν ἐμῶν, οὐχ ἕξω διατροφάς· ἐὰν μὴ κολάσω τὸν παῖδα, πονηρὸς ἔσται· κρεῖσσον γὰρ λιμῷ ἀποθανεῖν, ἄλυπον καὶ ἄφοβον γενόμενον, ἢ ζῆν ἐν ἀφθόνοις ταρασσόμενον. κρεῖττον δὲ, τὸν παῖδα κακὸν εἶναι, ἢ σὲ κακοδαίμονα. ἄρξαι τοιγαρ-

οὖν ἀπὸ τῶν σμικρῶν. ἐκχεῖται τὸ ἐλάδιον; κλέπτεται οἰνάριον; ἐπίλεγε, ὅτι τοσούτου πωλεῖται ἀπάθεια, τοσούτου ἀταραξία· προῖκα δὲ οὐδὲν παραγίνεται. ὅταν δὲ καλῇς τὸν παῖδα, ἐνθυμοῦ ὅτι δύναται μὴ ὑπακοῦσαι· καὶ ὑπακούσας, μηδὲν ποιῆσαι ὧν θέλεις. ἀλλ᾽ οὐχ οὕτως ἐστὶν αὐτῷ καλῶς· ὅλως δέ σοι καλῶς· ἵνα ἐπ᾽ ἐκείνῳ ᾖ, τό σε μὴ ταραχθῆναι.

13 ΕΙ ΠΡΟΚΟΨΑΙ θέλεις, ὑπόμεινον, ἕνεκα τῶν ἐκτὸς ἀνόητος δόξαι, καὶ ἠλίθιος. μηδὲν βούλου δοκεῖν ἐπίστασθαι. κἂν δόξῃς τι-

σιν εἶναί τις, ἀπίςει σεαυτῷ. ἴσθι γὰρ, ὅτι οὐ ῥάδιον, καὶ τὴν προαίρεσιν τὴν σεαυτοῦ κατὰ φύσιν ἔχουσαν φυλάξαι, καὶ τὰ ἐκτός· ἀλλὰ τὸν ἑτέρου ἐπιμελούμενον, τοῦ ἑτέρου ἀμελῆσαι πᾶσα ἀνάγκη.

14 ΕΑΝ θέλῃς τὰ τέκνα σου, ϗ τὴν γυναῖκα, ϗ τοὺς φίλους σου πάντοτε ζῇν, ἠλίθιος εἶ· τὰ γὰρ μὴ ἐπί σοι, θέλεις ἐπί σοι εἶναι· ϗ τὰ ἀλλότρια, σὰ εἶναι. οὕτω κἂν τὸν παῖδα θέλῃς μὴ ἁμαρτάνειν, μωρὸς εἶ· θέλεις γὰρ τὴν κακίαν μὴ εἶναι κακίαν, ἀλλ' ἄλλό τι. ἐὰν δὲ θέλῃς ὀρεγόμε-

νος μὴ ἀποτυγχάνειν, τȣ̃το δύνασαι. τȣ̃το ȣ̓̃ν ἄσκει, ὃ δύνασαι. κύριος ἑκάςȣ ἐςὶν, ὁ τῶν ὑπ᾽ ἐκείνȣ θελομένων, ἢ μὴ θελομένων, ἔχων τὴν ἐξȣσίαν εἰς τὸ περιποιῆσαι ἢ ἀφελέσθαι. ὅςις ȣ̓̃ν ἐλεύθερος εἶναι βȣ́λεται, μήτε θελέτω τὶ, μήτε φευγέτω τὶ τῶν ἐπ᾽ ἄλλοις· εἰ δὲ μὴ, δȣλεύειν ἀνάγκη.

15 ΜΕΜΝΗΣΟ, ὅτι ὡς ἐν συμποσίῳ, δεῖ σε ἀνας ρέφεσθαι. περιφερόμενον γέγονέ τι κατά σέ; ἐκτείνας τὴν χεῖρα, κοσμίως μετάλαβε. παρέρχεται; μὴ κάτεχε. ȣ̓́πω ἥκει; μὴ ἐπίβαλλε

πόῤῥω τὴν ὄρεξιν· ἀλλὰ περίμενε, μέχρις ἂν γένηται κατὰ σέ. οὕτω πρὸς τέκνα, οὕτω πρὸς γυναῖκα, οὕτω πρὸς ἀρχὰς, οὕτω πρὸς πλοῦτον, καὶ ἔσῃ ποτὲ ἄξιος τῶν Θεῶν συμπότης. ἂν δὲ καὶ παρατεθέντων σοι μὴ λάβῃς, ἀλλὰ καὶ ὑπερίδῃς, τότε οὐ μόνον συμπότης τῶν Θεῶν ἔσῃ, ἀλλὰ καὶ συνάρχων. οὕτω γὰρ ποιῶν Διογένης καὶ Ἡράκλειτος, καὶ οἱ ὅμοιοι, ἀξίως θεῖοί τε ἦσαν, καὶ ἐλέγοντο.

16 ΟΤΑΝ κλαίοντα ἴδῃς τινὰ ἐν πένθει, ἢ ἀποδημοῦντος τέκνου ἢ ἀποθανόντος, ἢ ἀπολωλεκότα

τὰ ἑαυτοῦ, πρόσεχε μή σε ἡ φαντασία συναρπάσῃ, ὡς ἐν κακοῖς ὄντος αὐτοῦ τοῖς ἐκτός· ἀλλ' εὐθὺς διαίρει παρὰ σεαυτῷ, καὶ λέγειν ἔσω πρόχειρον, ὅτι τοῦτον θλίβει οὐ τὸ συμβεβηκός· ἄλλον γὰρ οὐ θλίβει· ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ τούτου. μέχρι μέν τοι λόγου μὴ ὄκνει συμπεριφέρεσθαι αὐτῷ, κἂν οὕτω τύχῃ, καὶ συνεπιστενάξαι. πρόσεχε μέν τοι, μὴ καὶ ἔσωθεν στενάξῃς.

17 ΜΕΜΝΗΣΟ, ὅτι ὑποκριτὴς εἶ δράματος, οἵου ἂν θέλῃ ὁ διδάσκαλος. ἂν βραχὺ, βραχέος· ἂν μακρὸν, μακροῦ· ἂν πτωχὸν ὑ-

ποκρίνεσθαί σε θέλῃ, ἵνα κ̓ τȣ̃τον εὐφυῶς ὑποκρίνῃ· ἂν χωλὸν, ἂν ἄρχοντα, ἂν ἰδιώτην. σὸν γὰρ τοῦτ᾽ ἐςὶ, τὸ δοθὲν ὑποκρίνασθαι πρόσωπον καλῶς· ἐκλέξασθαι δ᾽ αὐτὸ, ἄλλȣ.

18 ΚΟΡΑΞ ὅταν μὴ αἴσιον κεκράγῃ, μὴ συναρπαζέτω σε ἡ φαντασία· ἀλλ᾽ εὐθὺς διαίρει παρὰ σεαυτῷ, κ̓ λέγε, ὅτι τούτων ἐμοὶ οὐδὲν ἐπισημαίνεται, ἀλλ᾽ ἢ τῷ σωματίῳ μȣ, ἢ τῷ κτησιδίῳ μȣ, ἢ τῷ δοξαρίῳ, ἢ τοῖς τέκνοις, ἢ τῇ γυναικί· ἐμοὶ δὲ πάντα αἴσια σημαίνεται, ἐὰν ἐγὼ θέλω. ὅ,τι γὰρ ἂν τȣ́των ἀ-

ποβαίνῃ, ἐπ᾽ ἐμοί ἐςιν ὠφεληθῆναι ἀπ᾽ αὐτȣ͂.

19 ΑΝΙΚΗΤΟΣ εἶναι δύνασαι, ἐὰν εἰς μηδένα ἀγῶνα καταβαίνῃς, ὃν οὐκ ἔςιν ἐπί σοι νικῆσαι. ὅρα οὖν μήποτε ἰδών τινα προτιμώμενον, ἢ μέγα δυνάμενον, ἢ ἄλλως εὐδοκιμοῦντα, μακαρίσῃς, ὑπὸ τῆς φαντασίας συναρπασθείς. ἐὰν γὰρ ἐν τοῖς ἐφ᾽ ἡμῖν ἡ ȣ̓σία τȣ͂ ἀγαθȣ͂ ᾖ, ȣ̓́τε φθόνος, ȣ̓́τε ζηλοτυπία χώραν ἕξει. σὺ δὲ αὐτὸς ȣ̓ ςρατηγὸς, ȣ̓ πρύτανις ἢ ὕπατος εἶναι θελήσῃς, ἀλλ᾽ ἐλεύθερος· μία δὲ ὁδὸς πρὸς τȣ͂το, καταφρόνησις τῶν ȣ̓κ ἐφ᾽ ἡμῖν.

20 ΜΕΜΝΗΣΟ, ὅτι οὐχ ὁ λοιδορῶν ἢ τύπτων ὑβρίζει, ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ τούτων, ὡς ὑβριζόντων. ὅταν οὖν ἐρεθίσῃ σέ τις, ἴσθι ὅτι ἡ σή σε ὑπόληψις ἠρέθισε. τοιγαροῦν ἐν πρώτοις πειρῶ, ὑπὸ τῆς φαντασίας μὴ συναρπασθῆναι. ἂν γὰρ ἅπαξ χρόνου καὶ διατριβῆς τύχῃς, ῥᾷον κρατήσεις σεαυτοῦ.

21 ΘΑΝΑΤΟΣ, καὶ φυγὴ, καὶ πάντα τὰ ἄλλα τὰ δεινὰ φαινόμενα, πρὸ ὀφθαλμῶν ἔστω σοι καθ' ἡμέραν· μάλιστα δὲ πάντων ὁ θάνατος. καὶ οὐδὲν οὐδέποτε ταπεινὸν

ἐνθυμήσῃ, οὔτε ἄγαν ἐπιθυμήσεις τινός.

22 ΕΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ἐπιθυμεῖς, παρασκευάζου αὐτόθεν, ὡς καταγελασθησόμενος, ὡς καταμωκησομένων σου πολλῶν, ὡς ἐρούντων, ὅτι ἄφνω φιλόσοφος ἡμῖν ἐπανελήλυθε, καὶ πόθεν ἡμῖν αὕτη ἡ ὀφρύς; σὺ δὲ ὀφρὺν μὲν μὴ σχῇς· τῶν δὲ βελτίστων σοι φαινομένων οὕτως ἔχου, ὡς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεταγμένος εἰς ταύτην τὴν τάξιν. μέμνησο δὲ, ὅτι ἐὰν μὲν ἐμμείνῃς τοῖς αὐτοῖς, οἱ καταγελῶντές σου πρότερον, οὗτοί σε ὕστερον θαυμάσονται· ἐὰν δὲ ἡττ-

τηθῇς αὐτῶν, διπλοῦν προσλήψῃ καταγέλωτα.

23 ΕΑΝ ποτέ σοι γένηται ἔξω στραφῆναι, πρὸς τὸ βούλεσθαι ἀρέσαι τινι, ἴσθι ὅτι ἀπώλεσας τὴν ἔνστασιν. ἀρκοῦ οὖν ἐν παντὶ, τῷ εἶναι φιλόσοφος· εἰ δὲ καὶ δοκεῖν βούλει τῷ εἶναι, σαυτῷ φαίνου, καὶ ἱκανὸς ἔσῃ.

24 ΟΥΤΟΙ σε οἱ διαλογισμοὶ μὴ θλιβέτωσαν, ἄτιμος ἐγὼ βιώσομαι, καὶ οὐδεὶς οὐδαμοῦ. εἰ γὰρ ἀτιμία ἐστὶ κακὸν, οὐ δύνασαι ἐν κακῷ εἶναι δι' ἄλλον, οὐ μᾶλλον ἢ ἐν αἰσχρῷ. μήτι οὖν τὸ σὸν ἔργον ἐστὶν, τὸ ἀρχῆς τυχεῖν; ἢ

παραληφθῆναι ἐφ' ἑστίασιν; οὐδαμῶς. πῶς οὖν ἔτι τοῦτ' ἐστὶν ἀτιμία; πῶς δὲ οὐδεὶς οὐδαμοῦ ἔσῃ, ὃν ἐν μόνοις εἶναί τινα δεῖ τοῖς ἐπί σοι, ἐν οἷς ἔξεστί σοι εἶναι πλείστου ἀξίῳ; ἀλλά σοι οἱ φίλοι ἀβοήθητοι ἔσονται; τί λέγεις τὸ ἀβοήθητοι; οὐχ ἕξουσι παρά σου ἀργύριον, οὐδὲ πολίτας Ῥωμαίων αὐτοὺς ποιήσεις. τίς οὖν σοι εἶπεν, ὅτι ταῦτα τῶν ἐφ' ἡμῖν ἐστὶν, οὐχὶ δὲ ἀλλότρια ἔργα; τίς δὲ δοῦναι δύναται ἑτέρῳ, ἃ μὴ ἔχει αὐτὸς; κτῆσαι οὖν, φασὶν, ἵνα καὶ ἡμεῖς ἔχωμεν. εἰ δύναμαι κτήσασθαι, τηρῶν ἐμαυτὸν αἰ-

δήμονα, καὶ πιστὸν, καὶ μεγαλόφρονα, δεικνύετε τὴν ὁδὸν, καὶ κτήσομαι. εἰ δ' ἐμὲ ἀξιοῦτε τἀγαθὰ τὰ ἐμαυτοῦ ἀπολέσαι, ἵν' ὑμεῖς τὰ μὴ ἀγαθὰ περιποιήσησθε, ὁρᾶτε ὑμεῖς, πῶς ἄνισοί ἐστε καὶ ἀγνώμονες. τί δὲ καὶ βούλεσθε μᾶλλον; ἀργύριον, ἢ φίλον πιστὸν καὶ αἰδήμονα; εἰς τοῦτο οὖν μοι μᾶλλον συλλαμβάνετε, καὶ μὴ δι' ὧν ἀποβαλῶ αὐτὸ, ταῦτά με πράσσειν ἀξιοῦτε. ἀλλ' ἡ πατρὶς, φησιν, ὅσον ἐπ' ἐμοὶ, ἀβοήθητος ἔσται. πάλιν, ποίαν ταύτην βοήθειαν; στοὰς οὐχ ἕξει διά σε, οὔτε βαλανεῖα;

καὶ τί τοῦτο; οὐδὲ γὰρ ὑποδήματα ἔχει διὰ τὸν χαλκέα, οὐδ᾽ ὅπλα διὰ τὸν σκυτέα. ἱκανὸν δὲ, ἐὰν ἕκαστος ἐκπληρώσῃ τὸ ἑαυτοῦ ἔργον. εἰ δὲ ἄλλον τινὰ αὐτῇ κατεσκεύαζες πολίτην πιστὸν καὶ αἰδήμονα, οὐδὲν ἂν αὐτὴν ὠφελεῖς; ναί. οὐκοῦν οὐδὲ σὺ αὐτὸς ἀνωφελὴς ἂν εἴης αὐτῇ. τίνα οὖν ἕξω, φησὶ, χώραν ἐν τῇ πόλει; ἣν ἂν δύνῃ φυλάττων ἅμα τὸν πιστὸν καὶ αἰδήμονα. εἰ δ᾽ ἐκείνην ὠφελεῖν βουλόμενος, ἀποβαλεῖς ταῦτα, τί ὄφελος ἂν αὐτῇ γένοιο, ἀναιδὴς καὶ ἄπιστος ἀποτελεσθείς;

25 ΠΡΟΕΤΙΜΗΘΗ σου τὶς ἐν ἑστιάσει, ἢ ἐν προσαγορεύσει, ἢ ἐν τῷ παραληφθῆναι εἰς συμβουλίαν; εἰ μὲν ἀγαθὰ ταῦτά ἐστι, χαίρειν σε δεῖ, ὅτι ἔτυχεν αὐτῶν ἐκεῖνος· εἰ δὲ κακὰ, μὴ ἄχθου, ὅτι σὺ αὐτῶν οὐκ ἔτυχες. μέμνησο δὲ, ὅτι οὐ δύνασαι, μὴ ταυτὰ ποιῶν, πρὸς τὸ τυγχάνειν τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, τῶν ἴσων ἀξιοῦσθαι. πῶς γὰρ ἴσον ἔχειν δύναται, ὁ μὴ φοιτῶν ἐπὶ θύρας τινος, τῷ φοιτῶντι; ὁ μὴ παραπέμπων, τῷ παραπέμποντι; ὁ μὴ ἐπαινῶν, τῷ ἐπαινοῦντι; ἄδικος οὖν ἔσῃ, καὶ ἄπληστος, εἰ μὴ προϊέμενος ταῦ-

τα, ἀνθ' ὧν ἐκεῖνα πιπράσκεται, προῖκα αὐτὰ βουλήσῃ λαμβάνειν. ἀλλὰ πόσου πιπράσκονται θρίδακες; ὀβολοῦ, ἂν οὕτω τύχῃ. ἂν οὖν τὶς προϊέμενος τὸν ὀβολὸν, λάβῃ θρίδακας, σὺ δὲ μὴ προϊέμενος, μὴ λάβῃς, μὴ οἴου ἔλαττον ἔχειν τοῦ λαβόντος· ὡς γὰρ ἐκεῖνος ἔχει θρίδακας, οὕτω σὺ τὸν ὀβολὸν, ὃν οὐκ ἔδωκας. τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ἐνταῦθα. οὐ παρεκλήθης ἐφ' ἐστίασίν τινος; οὐ γὰρ ἔδωκας τῷ καλοῦντι, ὅσου πωλεῖται τὸ δεῖπνον· ἐπαίνου δ' αὐτὸ πωλεῖ, θεραπείας πωλεῖ. δὸς οὖν τὸ διαφέρον, εἰ σοι λυσι-

τελεῖ, ὅσȣ πωλεῖται. εἰ δὲ κἀκεῖ-
να θέλεις μὴ προΐεσθαι, ϗ ταῦ-
τα λαμβάνειν, ἄπληϛος εἶ καὶ
ἀβέλτερος. ȣ̓δὲν ȣ̃ν ἔχεις ἀντὶ τȣ̃
δείπνȣ; ἔχεις μὲν ȣ̃ν, τὸ μὴ ἐ-
παινέσαι τȣ̃τον, ὃν ȣ̓κ ἤθελες· τὸ
μὴ ἀνασχέσθαι αὐτȣ̃ ἐπὶ τῆς
εἰσόδȣ.

26 ΤΟ ΒΟΥΛΗΜΑ τῆς φύσεως
καταμαθεῖν ἐϛιν, ἐξ ὧν ȣ̓ δια-
φερόμεθα πρὸς ἀλλήλȣς. οἷον,
ὅταν τȣ̃ γείτονος παιδάριον κα-
τεάξῃ τὸ ποτήριον, ἢ ἄλλό τι,
πρόχειρόν ἐϛιν εὐθὺς λέγειν, ὅτι
τῶν γινομένων ἐϛίν. ἴσθι ȣ̃ν, ὅτι
ὅταν ϗ τὸ σὸν κατεαγῇ, τοιȣ̃τον

εἶναί σε δεῖ, ὁποῖον ὅτε καὶ τὸ τοῦ ἄλλου κατεάγη. οὕτω μετατίθει καὶ ἐπὶ τὰ μείζονα. τέκνον ἄλλου τέθνηκεν, ἢ γυνή; οὐδείς ἐστιν ὃς οὐκ ἂν εἴποι, ὅτι ἀνθρώπινον. ἀλλ᾽ ὅταν τὸ αὐτοῦ τινος ἀποθάνῃ, εὐθὺς, οἴμοι, τάλας ἐγώ! ἐχρῆν δὲ μεμνῆσθαι, τί πάσχομεν, περὶ ἄλλων αὐτὸ ἀκούσαντες.

27 ΩΣΠΕΡ σκοπὸς πρὸς τὸ ἀποτυχεῖν οὐ τίθεται, οὕτως οὐδὲ κακοῦ φύσις ἐν κόσμῳ γίνεται.

28 ΕΙ ΜΕΝ τὸ σῶμα σου ἐπέτρεπέ τις τῷ ἀπαντήσαντι, ἠγανάκτεις ἄν· ὅτι δὲ σὺ τὴν γνώμην

τὴν σεαυτοῦ ἐπιτρέπεις τῷ τυ-
χόντι, ἵνα, ἐὰν λοιδορήσηταί σοι,
ταραχθῇ ἐκείνη, καὶ συγχυθῇ, οὐκ
αἰσχύνῃ τούτου ἕνεκα;

29 ΕΚΑΣΤΟΥ ἔργου σκόπει τὰ
καθηγούμενα, καὶ τὰ ἀκόλουθα
αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἔρχου ἐπ' αὐτό. εἰ
δὲ μὴ, τὴν μὲν πρώτην προθύ-
μως ἥξεις, μηδὲν τῶν ἑξῆς ἐντε-
θυμημένος· ὕστερον δὲ, ἀναφα-
νέντων τινῶν αἰσχρῶν, αἰσχυν-
θήσῃ. θέλεις Ὀλύμπια νικῆσαι;
κἀγὼ, νὴ τοὺς Θεούς· κομψὸν
γάρ ἐστιν. ἀλλὰ σκόπει καὶ τὰ
καθηγούμενα, καὶ τὰ ἀκόλουθα· καὶ
οὕτως ἅπτου τοῦ ἔργου. δεῖ σ' εὐτακ-

τεῖν, ἀναγκοφαγεῖν, ἀπέχεσθαι πεμμάτων, γυμνάζεσθαι πρὸς ἀνάγκην, ἐν ὥρᾳ τεταγμένῃ, ἐν καύματι, ἐν ψύχει, μὴ ψυχρὸν πίνειν, μὴ οἶνον, ὡς ἔτυχεν· ἁπλῶς, ὡς ἰατρῷ παραδεδωκέναι σεαυτὸν τῷ ἐπιστάτῃ; εἶτα εἰς τὸν ἀγῶνα παρέρχεσθαι· ἔστι δὲ ὅτε χεῖρα ἐκβαλεῖν, σφυρὸν στρέψαι, πολλὴν ἁφὴν καταπιεῖν· ἔσθ' ὅτε μαστιγωθῆναι, καὶ μετὰ ταῦτα πάντα νικηθῆναι. ταῦτα πάντα ἐπισκεψάμενος, ἐὰν ἔτι θέλῃς, ἔρχου ἐπὶ τὸ ἀθλεῖν· εἰ δὲ μὴ, ὡς τὰ παιδία ἀναστραφήσῃ, ἃ νῦν μὲν παλαιστὰς παίζει, νῦν

δὲ αὐλητὰς, νῦν δὲ μονομάχους,
εἶτα σαλπίζει, εἶτα τραγῳδεῖ·
οὕτω καὶ σὺ, νῦν ἀθλητὴς, νῦν δὲ
μονομάχος, εἶτα ῥήτωρ, εἶτα
φιλόσοφος, ὅλῃ δὲ τῇ ψυχῇ οὐ-
δέν· ἀλλ' ὡς πίθηκος, πᾶσαν θέ-
αν, ἐὰν ἴδῃς, μιμῇ, καὶ ἄλλο ἐξ
ἄλλου σοι ἀρέσκει. οὐ γὰρ μετὰ
σκέψεως ἦλθες ἐπί τι, οὐδὲ πε-
ριώδευσας· ἀλλ' εἰκῇ, καὶ κατὰ
ψυχρὰν ἐπιθυμίαν. οὕτω θεασά-
μενοί τινες φιλόσοφον, καὶ ἀκού-
σαντες οὕτω τινος λέγοντος, ὡς
Εὐφράτης λέγει· καίτοι τίς οὕτω
δύναται εἰπεῖν ὡς ἐκεῖνος; θέλου-
σι καὶ αὐτοὶ φιλοσοφεῖν. ἄνθρω-

πε, πρῶτον ἐπίσκεψαι, ὁποῖόν ἐστι τὸ πρᾶγμα· εἶτα καὶ τὴν σεαυτοῦ φύσιν κατάμαθε, εἰ δύνασαι βαστάσαι. πένταθλος εἶναι βούλει, ἢ παλαιστής; ἴδε σεαυτοῦ τοὺς βραχίονας, τοὺς μηρούς, τὴν ὀσφῦν κατάμαθε. ἄλλος γὰρ πρὸς ἄλλο πέφυκε. δοκεῖς, ὅτι ταῦτα ποιῶν, ὡσαύτως δύνασαι ἐσθίειν, ὡσαύτως πίνειν, ὁμοίως δυσαρεστεῖν; ἀγρυπνῆσαι δεῖ, πονῆσαι, ἀπὸ τῶν οἰκείων ἀπελθεῖν, ὑπὸ παιδαρίου καταφρονηθῆναι, ἐν παντὶ ἧττον ἔχειν, ἐν τιμῇ, ἐν ἀρχῇ, ἐν δίκῃ, ἐν πραγματίῳ παντί. ταῦτα ἐπίσκε-

ψαι, εἰ καὶ θέλεις ἀντικαταλλάξασθαι τούτων ἀπάθειαν, ἐλευθερίαν, ἀταραξίαν. εἰ δὲ μὴ, πρόσεχε μὴ ὡς τὰ παιδία, νῦν φιλόσοφος, ὕστερον δὲ τελώνης, εἶτα ῥήτωρ, εἶτα ἐπίτροπος Καίσαρος γένῃ. ταῦτα οὐ συμφωνεῖ. ἕνα σε δεῖ ἄνθρωπον, ἢ ἀγαθὸν ἢ κακὸν εἶναι. ἢ τὸ ἡγεμονικόν σε δεῖ ἐξεργάζεσθαι τὸ σαυτοῦ, ἢ τὰ ἐκτός· ἢ περὶ τὰ ἔσω φιλοτεχνεῖν, ἢ περὶ τὰ ἔξω· τουτέστιν, ἢ φιλοσόφου τάξιν ἐπέχειν, ἢ ἰδιώτου.

30 ΤΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ, ὡς ἐπίπαν ταῖς σχέσεσι παραμετρεῖται. πατήρ ἐστιν; ὑπαγορεύεται,

ἐπιμελεῖσθαι, παραχωρεῖν ἁπάντων, ἀνέχεσθαι λοιδοροῦντος, παίοντος. ἀλλὰ πατὴρ κακός ἐστι; μήτι οὖν πρὸς ἀγαθὸν πατέρα φύσει ᾠκειώθης; οὔ· ἀλλὰ πρὸς πατέρα. ὁ ἀδελφὸς ἀδικεῖ; τήρει τοιγαροῦν τὴν τάξιν τὴν σεαυτοῦ πρὸς αὐτὸν, μηδὲ σκόπει τί ἐκεῖνος ποιεῖ, ἀλλὰ τί σοι ποιήσαντι, κατὰ φύσιν ἡ σὴ ἕξει προαίρεσις. σὲ γὰρ ἄλλος οὐ βλάψει, ἂν μὴ σὺ θέλῃς. τότε δὲ ἔσῃ βεβλαμμένος, ὅταν ὑπολάβῃς βλάπτεσθαι. οὕτως οὖν ἀπὸ τοῦ γείτονος, ἀπὸ τοῦ πολίτου, ἀπὸ τοῦ στρατηγοῦ, τὸ καθῆκον εὑρή-

σεις, ἐὰν τὰς σχέσεις ἐθίζῃς θεωρεῖν.

31 ΤΗΣ περὶ τοὺς Θεοὺς εὐσεβείας, ἴσθι ὅτι τὸ κυριώτατον ἐκεῖνό ἐστιν, ὀρθὰς ὑπολήψεις περὶ αὐτῶν ἔχειν, ὡς ὄντων, καὶ διοικούντων τὰ ὅλα καλῶς καὶ δικαίως· καὶ σαυτὸν εἰς τοῦτο κατατετάχέναι, τὸ πείθεσθαι αὐτοῖς, καὶ εἴκειν ἐν πᾶσι τοῖς γινομένοις, καὶ ἀκολουθεῖν ἑκόντα ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελουμένοις. οὕτω γὰρ οὔτε μέμψῃ ποτὲ τοῖς Θεοῖς, οὔτε ἐγκαλέσεις ὡς ἀμελούμενος. ἄλλως τε οὐχ οἷόν τε τοῦτο γίνεσθαι, ἐὰν μὴ ἀποστῇς τῶν οὐκ ἐφ᾽ ἡμῖν,

ϗ ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν μόνοις θῇς τὸ
ἀγαθὸν ϗ τὸ κακόν. ὡς ἄν γε τὶ
ἐκείνων ὑπολάβῃς ἀγαθὸν ἢ κα-
κὸν, πᾶσα ἀνάγκη, ὅταν ἀπο-
τυγχάνῃς ὧν θέλεις, καὶ περι-
πίπτῃς οἷς μὴ θέλεις, μέμψασ-
θαί σε, ϗ μισεῖν τοὺς αἰτίους. πέ-
φυκε γὰρ πρὸς τοῦτο πᾶν ζῶον,
τὰ μὲν βλαβερὰ φαινόμενα, ϗ
τὰ αἴτια αὐτῶν, φεύγειν ϗ ἐκ-
τρέπεσθαι· τὰ δὲ ὠφέλιμα, καὶ
τὰ αἴτια αὐτῶν, μετιέναι ϗ τε-
θηπέναι. ἀμήχανον οὖν, βλάπ-
τεσθαί τινα οἰόμενον, χαίρειν τῷ
δοκοῦντι βλάπτειν· ὥσπερ καὶ τὸ
αὐτῇ τῇ βλάβῃ χαίρειν ἀδύνα-

τον. ἔνθεν κ̀ πατὴρ ὑπὸ υἱȣ̃ λοιδορεῖται, ὅταν τῶν δοκούντων ἀγαθῶν εἶναι, τῷ παιδὶ μὴ μεταδιδῷ. κ̀ Πολυνείκην κ̀ Ἐτεοκλέα τȣ̃το πολεμίȣς ἀλλήλοις ἐποίησε, τὸ ἀγαθὸν οἴεσθαι τὴν τυραννίδα. διὰ τȣ̃το ὁ γεωργὸς λοιδορεῖ τȣ̀ς Θεȣ̀ς, διὰ τȣ̃το ὁ ναύτης, διὰ τȣ̃το ἔμπορος, διὰ τȣ̃το οἱ τὰς γυναῖκας κ̀ τὰ τέκνα ἀπολλύντες. ὅπȣ γὰρ τὸ συμφέρον, ἐκεῖ καὶ τὸ εὐσεϐές. ὥςε ὅςις ἐπιμελεῖται τοῦ ὀρέγεσθαι ὡς δεῖ, κ̀ ἐκκλίνειν, ἐν τῷ αὐτῷ κ̀ εὐσεϐείας ἐπιμελεῖται. σπένδειν δὲ κ̀ θύειν, κ̀ ἀπάρχεσθαι κατὰ

τὰ πάτρια, ἑκάστοις προσήκει, καθαρῶς, καὶ μὴ ἐπισεσυρμένως, μηδὲ ἀμελῶς, μηδὲ γλίσχρως, μηδὲ ὑπὲρ δύναμιν.

32 ΟΤΑΝ μαντικῇ προσίῃς, μέμνησο ὅτι μὲν, ὡς ἀποβήσεται, οὐκ οἶδας, ἀλλὰ ἥκεις ὡς ἀπὸ τοῦ μάντεως ἀποπευσόμενος. ὁποῖον δέ τί ἐστιν, ἐλήλυθας εἰδὼς, εἴ περ εἶ φιλόσοφος. εἰ γάρ ἐστι τι τῶν οὐκ ἐφ᾽ ἡμῖν, πᾶσα ἀνάγκη μήτε ἀγαθὸν αὐτὸ εἶναι, μήτε κακόν. μὴ φέρε οὖν πρὸς τὸν μάντιν ὄρεξιν, ἢ ἔκκλισιν· εἰ δὲ μὴ, τρέμων αὐτὸν πρόσει. ἀλλὰ διεγνωκὼς, ὅτι πᾶν τὸ

ἀποβησόμενον, ἀδιάφορον, καὶ οὐδὲν πρός σε, ὁποῖον δ' ἂν ᾖ· ἔσται γὰρ αὐτῷ χρήσασθαι καλῶς, καὶ τοῦτο οὐδεὶς κωλύσει· θαῤῥῶν οὖν, ὡς ἐπὶ συμβούλους ἔρχου τοὺς Θεούς. καὶ λοιπὸν, ὅταν τί συμβουλευθῇ, μέμνησο τίνας συμβούλους παρέλαβες, καὶ τίνων παρακούσῃς ἀπειθήσας. ἔρχου δὲ ἐπὶ τὸ μαντεύεσθαι, καθάπερ ἠξίου Σωκράτης, ἐφ' ὧν ἡ πᾶσα σκέψις τὴν ἀναφορὰν εἰς τὴν ἔκβασιν ἔχει, καὶ οὔτε ἐκ λόγου, οὔτε ἐκ τέχνης τινὸς ἄλλης ἀφορμαὶ δίδονται πρὸς τὸ συνιδεῖν τὸ προκείμενον. ὥστε ὅταν

δέῃ συγκινδυνεῦσαι φίλῳ, ἢ πατρίδι, μὴ μαντεύεσθαι, εἰ συγκινδυνευτέον. καὶ γὰρ ἂν προείπῃ σοι ὁ μάντις, φαῦλα γεγονέναι τὰ ἱερὰ, δῆλον ὅτι ὁ θάνατος σημαίνεται, ἢ πήρωσις μέρους σώματος, ἢ φυγή. ἀλλ᾽ ἔνι λόγος, καὶ σὺν τούτοις παρίστασθαι τῷ φίλῳ καὶ πατρίδι συγκινδυνεύειν. τοιγαροῦν τῷ μείζονι μάντει πρόσεχε, τῷ Πυθίῳ, ὃς ἐξέβαλε τοῦ ναοῦ, τὸν οὐ βοηθήσαντα ἀναιρουμένῳ τῷ φίλῳ.

33 ΤΑΞΟΝ τινὰ ἤδη χαρακτῆρα σαυτῷ, καὶ τύπον, ὃν φυλάξῃς

ἐπί τε σεαυτοῦ ὢν, καὶ ἀνθρώποις ἐντυγχάνων.

Καὶ σιωπὴ τὸ πολὺ ἔστω, ἢ λαλείσθω τὰ ἀναγκαῖα, καί δι᾽ ὀλίγων. σπανίως δέ ποτε καιροῦ παρακαλοῦντος ἐπὶ τὸ λέγειν τι ἥξομεν, ἀλλὰ περὶ οὐδενὸς τῶν τυχόντων, μὴ περὶ μονομάχων, μηδὲ ἱπποδρομίων, μὴ περὶ ἀθλητῶν, μὴ περὶ βρωμάτων ἢ πομάτων τῶν ἑκασταχοῦ λεγομένων. μάλιστα δὲ, μὴ περὶ ἀνθρώπων ψέγοντες, ἢ ἐπαινοῦντες, ἢ συγκρίνοντες. ἂν μὲν οὖν οἷός τε ᾖς, μέταγε τοῖς σοῖς λόγοις τοὺς τῶν συνόντων ἐπὶ τὸ

προσῆκον· εἰ δὲ ἐν ἀλλοφύλοις ἀποληφθεὶς τύχοις, σιώπα.

Γέλως μὴ πολὺς ἔςω, μηδὲ ἐπὶ πολλοῖς, μηδὲ ἀνειμένος.

Ὅρκον παραίτησαι, εἰ μὲν οἷόν τε, εἰς ἅπαν· εἰ δὲ μὴ, ἐκ τῶν ἐνόντων.

Ἑςιάσεις τὰς ἔξω καὶ ἰδιωτικὰς, διακρούου. ἐὰν δέ ποτε γένηται καιρὸς, ἐντετάσθω σοι ἡ προσοχὴ, μήποτε ἄρα ὑποῤῥυῇς εἰς ἰδιωτισμόν. ἴσθι γὰρ, ὅτι ἐὰν ὁ ἑταῖρος ᾖ μεμολυσμένος, καὶ τὸν συναναστριβόμενον αὐτῷ μολύνεσθαι ἀνάγκη, κᾂν αὐτὸς ὢν τύχῃ καθαρός.

Τὰ περὶ τὸ σῶμα, μέχρι τῆς χρείας ψιλῆς παραλάμβανε· οἷον τροφὰς, πόμα, ἀμπεχόνην, οἰκίαν, οἰκετίαν. τὸ δὲ πρὸς δόξαν, ἢ τρυφὴν, ἅπαν περίγραφε.

Περὶ ἀφροδίσια, εἰς δύναμιν, πρὸ γάμου καθαρευτέον· ἁπτομένῳ δὲ, ὡς νόμιμόν ἐστι, μεταληπτέον. μὴ μέντοι ἐπαχθὴς γίνου τοῖς χρωμένοις, μηδὲ ἐλεγκτικός· μηδὲ πολλαχοῦ τὸ, ὅτι αὐτῷ οὐ χρῆ, παράφερε.

Ἐὰν τίς σοι ἀπαγγείλῃ, ὅτι ὁ δεῖνά σε κακῶς λέγει, μὴ ἀπολογοῦ πρὸς τὰ λεχθέντα· ἀλλ᾽ ἀ-

ποκρίνȣ, ὅτι ἠγνόει γὰρ τὰ ἄλλα προσόντα μοι κακὰ, ἐπεὶ ȣ̓κ ἂν ταῦτα μόνα ἔλεγεν.

Εἰς τὰ θέατρα τὸ πολὺ παριέναι, ȣ̓κ ἀναγκαῖον· εἰ δέ ποτε καιρὸς εἴη, μηδενὶ σπουδάζων φαίνȣ ἢ σεαυτῷ· τȣ̃τ᾽ ἔςι, θέλε γίνεσθαι μόνα τὰ γινόμενα, καὶ νικᾷν μόνον τὸν νικῶντα. οὕτω γὰρ ȣ̓κ ἐμποδισθήσῃ. βοῆς δὲ καὶ τȣ̃ ἐπιγελᾷν τινι, ἢ ἐπιπολὺ ἐπικινεῖσθαι, παντελῶς ἀπέχȣ. καὶ μετὰ τὸ ἀπαλλαγῆναι, μὴ πολλὰ περὶ τῶν γενομένων διαλέγȣ, ὅσα μὴ φέρει πρὸς τὴν σὴν ἐπανόρθωσιν. ἐμφαίνεται γὰρ ἐκ

τοῦ τοιούτου, ὅτι ἐθαύμασας τὴν θέαν.

Εἰς ἀκροάσεις τινῶν μὴ ἧκε, μηδὲ ῥαδίως πάριθι. παριὼν δὲ, τὸ σεμνὸν, καὶ εὐσταθὲς, καὶ ἅμα ἀνεπαχθὲς φύλασσε.

Ὅταν τινὶ μέλλῃς συμβάλλειν, καὶ μάλιστα τῶν ἐν ὑπεροχῇ δοκούντων, πρόβαλε σαυτῷ, τί ἂν ἐποίησεν ἐν τούτῳ Σωκράτης ἢ Ζήνων· καὶ οὐκ ἀπορήσεις, τοῦ χρήσασθαι προσηκόντως τῷ ἐμπεσόντι.

Ὅταν φοιτᾷς πρός τινας τῶν μέγα δυναμένων, πρόβαλε, ὅτι οὐκ εὑρήσεις αὐτὸν ἔνδον, ὅτι ἀ-

ποκλεισθήσῃ, ὅτι ἐκ ἀνοιχθήσονται σοι αἱ θύραι, ὅτι ἐ φροντιεῖ σου. κἂν σὺν τούτοις ἐλθεῖν καθήκῃ, φέρε τὰ γινόμενα, καὶ μηδέποτε εἴπῃς αὐτὸς πρὸς σεαυτὸν, ὅτι ἐκ ἦν τοσἕτε. ἰδιωτικὸν γὰρ, κὶ διαβεβλημένε πρὸς τὰ ἐκτός.

Ἐν ταῖς ὁμιλίαις ἀπέςω, τὸ τινὰ τῶν ἑαυτἕ ἔργων ἢ κινδύνων ἐπὶ πολὺ κὶ ἀμέτρως μεμνῆσθαι. οὐ γὰρ ὡς σοὶ ἡδύ ἐςι τὸ τῶν σῶν κινδύνων μεμνῆσθαι, ἕτω κὶ τοῖς ἄλλοις ἡδύ ἐςι τὸ τῶν σοι συμβεβηκότων ἀκέειν. ἀπέςω δὲ καὶ τὸ γέλωτα κινεῖν· ὀλισθηρὸς

γὰρ ὁ τρόπος εἰς ἰδιωτισμὸν, καὶ ἅμα ἱκανὸς τὴν αἰδῶ τὴν πρός σε τῶν πλησίων ἀνιέναι. ἐπισφαλὲς δὲ καὶ τὸ εἰς αἰσχρολογίαν προελθεῖν. ὅταν οὖν τι συμβῇ τοιοῦτον, ἂν μὲν εὔκαιρον ᾖ, ἐπίπληξον τῷ προελθόντι· εἰ δὲ μὴ, τῷ γε ἀποσιωπῆσαι, καὶ ἐρυθριᾶσαι, καὶ σκυθρωπῆσαι, δῆλος γίνου δυσχεραίνων τῷ λόγῳ.

34 ΕΑΝ ἡδονῆς τινος φαντασίαν λάβῃς, φύλασσε σαυτὸν, μὴ συναρπασθῇς ὑπ' αὐτῆς· ἀλλ' ἐκδεξάσθω σε τὸ πρᾶγμα, καὶ ἀναβολήν τινα παρὰ σεαυτοῦ λάβε. ἔπειτα μνήσθητι ἀμφοτέρων

τῶν χρόνων, καθ' ὅν τε ἀπολαύσεις τῆς ἡδονῆς, ϗ καθ' ὃν ἀπολαύσας ὕστερον μετανοήσεις, ϗ αὐτὸς σεαυτῷ λοιδορήσεις. ϗ τούτοις ἀντίθες, ὅπως ἀποσχόμενος χαιρήσεις, ϗ ἐπαινέσεις αὐτὸς σεαυτόν. ἂν δέ σοι καιρὸς φανῇ ἅψασθαι τοῦ ἔργου, πρόσεχε μή σε ἡττήσῃ τὸ προσηνὲς αὐτοῦ, καὶ ἡδὺ, ϗ ἐπαγωγόν· ἀλλ' ἀντιτίθει, πόσῳ ἄμεινον τὸ συνειδέναι σαυτῷ ταύτην τὴν νίκην νενικηκότι.

35 ΟΤΑΝ τι, διαγνοὺς ὅτι ποιητέον ἐστὶ, ποιῇς, μηδέποτε φύγῃς ὀφθῆναι πράσσων αὐτὸ, κἂν

ἀλλοῖόν τι οἱ πολλοὶ μέλλωσι περὶ αὐτοῦ ὑπολαμϐάνειν. εἰ μὲν γὰρ ȣ̓κ ὀρθῶς ποιεῖς, αὐτὸ τὸ ἔργον φεῦγε· εἰ δὲ ὀρθῶς, τί φοϐῇ τȣ̀ς ἐπιπλήξοντας ȣ̓κ ὀρθῶς;

36 ΩΣ ΤΟ, ἢ ἡμέρα ἐςὶν, ἤτοι νύξ ἐςι, πρὸς μὲν τὸ διεζευγμένον μεγάλην ἔχει ἀξίαν· πρὸς δὲ τὸ συμπεπλεγμένον ἀπαξίαν· ȣ̈τω καὶ ἐν συμποσίῳ, τὴν μείζονα μερίδα ἐκλέξασθαι πρὸς μὲν τὸ σῶμα μεγάλην ἔχει ἀξίαν, πρὸς δὲ τὸ φυλάξαι τὸ κοινωνικὸν ἐν ἑςιάσει ἀπαξίαν ἔχει. ὅταν ȣ̂ν συνεσθίῃς ἑτέ-

ρῳ, μέμνησο, ȣ̓ μόνον τὴν πρὸς τὸ σῶμα ἀξίαν τῶν παρακειμένων ὁρᾷν, ἀλλὰ ϗ τὴν πρὸς τὸν ἐϛιάτορα οἵαν δεῖ φυλαχθῆναι.

37 ΕΑΝ ὑπὲρ δύναμιν ἀναλάϐῃς τὶ πρόσωπον, καὶ ἐν τȣ́τῳ ἠσχημόνησας· ϗ ὃ ἠδύνασο ἐκπληρῶσαι, παρέλιπες.

38 ΕΝ ΤΩ περιπατεῖν καθάπερ προσέχεις, μὴ ἐπιϐῇς ἥλῳ, ἢ ϛρέψῃς τὸν πόδα σȣ· ȣ̔́τω πρόσεχε, μὴ ϗ τὸ ἡγεμονικὸν βλάψῃς τὸ σεαυτȣ̃. ϗ τȣ̃τ' ἂν ἐφ' ἑκάϛȣ ἔργȣ παραφυλάσσωμεν, ἀσφαλέϛερον ἀψώμεθα τȣ̃ ἔργȣ.

39 ΜΕΤΡΟΝ κτήσεως τὸ σῶμα

ἑκάστῳ, ὡς ὁ ποὺς ὑποδήματος· ἂν μὲν οὖν ἐπὶ τούτου στῇς, φυλάξεις τὸ μέτρον· ἐὰν δὲ ὑπερβῇς, ὡς κατὰ κρημνοῦ λοιπὸν ἀνάγκη σε φέρεσθαι. καθάπερ καὶ ἐπὶ τοῦ ὑποδήματος, ἐὰν ὑπὲρ τὸν πόδα ὑπερβῇς, γίνεται κατάχρυσον ὑπόδημα, εἶτα πορφυροῦν, εἶτα κεντητόν. τοῦ γὰρ ἅπαξ ὑπὲρ τὸ μέτρον ὅρος οὐδείς ἐστιν.

40 ΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ εὐθὺς ἀπὸ τεσσαρεσκαίδεκα ἐτῶν ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν κυρίαι καλοῦνται. τοιγαροῦν ὁρῶσαι, ὅτι ἄλλο μὲν οὐδὲν αὐταῖς πρόσεστι, μόνον δὲ συγκοιμᾶσθαι τοῖς ἀνδράσιν, ἄρχον-

ται καλλωπίζεσθαι, κὴ ἐν τούτῳ πάσας ἔχειν τὰς ἐλπίδας. προσέχειν οὖν ἄξιον, ἵνα αἴσθωνται, διότι ἐπ' οὐδενὶ ἄλλῳ τιμῶνται, ἢ τῷ κόσμιαι φαίνεσθαι, κὴ αἰδήμονες ἐν σωφροσύνῃ.

41 ΑΦΥΙΑΣ σημεῖον, τὸ ἐνδιατρίβειν τοῖς περὶ τὸ σῶμα· οἷον ἐπὶ πολὺ γυμνάζεσθαι, ἐπὶ πολὺ ἐσθίειν, ἐπὶ πολὺ πίνειν, ἐπὶ πολὺ ἀποπατεῖν ὀχεύειν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν παρέργῳ ποιητέον· περὶ δὲ τὴν γνώμην ἡ πᾶσα ἔςω ἐπιςροφή.

42 ΟΤΑΝ τίς σε κακῶς τι ποιῇ, ἢ κακῶς σε λέγῃ, μέμνησο ὅτι

καθήκειν αὐτῷ οἰόμενος ποιεῖ, ἢ λέγει. οὐχ οἷόν τε οὖν ἀκολουθεῖν αὐτὸν τῷ σοι φαινομένῳ, ἀλλὰ τῷ ἑαυτῷ. ὥστε εἰ κακῶς αὐτῷ φαίνεται, ἐκεῖνος βλάπτεται, ὅς τις καὶ ἐξηπάτηται. καὶ γὰρ τὸ ἀληθὲς συμπεπλεγμένον ἄν τις ὑπολάβῃ ψεῦδος, οὐ τὸ συμπεπλεγμένον βλάπτεται, ἀλλ' ὁ ἐξαπατηθείς. ἀπὸ τούτων οὖν ὁρμώμενος, πράως ἕξεις πρὸς τὸν λοιδοροῦντα. ἐπιφθέγγου γὰρ ἐφ' ἑκάστῳ, ὅτι ἔδοξεν αὐτῷ.

43 ΠΑΝ πρᾶγμα δύο ἔχει λαβὰς, τὴν μὲν φορητὴν, τὴν δὲ ἀφόρητον. ὁ ἀδελφὸς ἐὰν ἀδικῇ,

ἐντεῦθεν αὐτὸ μὴ λάμβανε, ὅτι ἀδικεῖ· αὕτη γὰρ λαβή ἐστιν αὐτοῦ οὐ φορητή· ἀλλὰ ἐκεῖθεν μᾶλλον, ὅτι ἀδελφὸς, ὅτι σύντροφος· καὶ λήψῃ αὐτὸ, καθ' ὃ φορητόν ἐστιν.

44 ΟΥΤΟΙ οἱ λόγοι ἀσύνακτοι, ἐγώ σου πλουσιώτερός εἰμι, ἐγώ σου ἄρα κρείσσων· ἐγώ σου λογιώτερος, ἐγώ σου ἄρα κρείσσων. ἐκεῖνοι δὲ μᾶλλον συνακτοὶ, ἐγώ σου πλουσιώτερός εἰμι, ἡ ἐμὴ ἄρα κτῆσις τῆς σῆς κρείσσων· ἐγώ σου λογιώτερος, ἡ ἐμὴ ἄρα λέξις τῆς σῆς κρείσσων· σὺ δέ γε οὔτε κτῆσις εἶ, οὔτε λέξις.

45 ΛΟΥΕΤΑΙ τις ταχέως; μὴ εἴπῃς, ὅτι κακῶς, ἀλλ᾽ ὅτι ταχέως. πίνει τις πολὺν οἶνον; μὴ εἴπῃς, ὅτι κακῶς, ἀλλ᾽ ὅτι πολύν. πρὶν γὰρ διαγνῶναι τὸ δόγμα, πόθεν οἶσθα εἰ κακῶς; οὕτως οὐ συμβήσεταί σοι, ἄλλας μὲν φαντασίας καταληπτικὰς καταλαμβάνειν, ἄλλαις δὲ συγκατατίθεσθαι.

46 ΜΗΔΑΜΟΥ σαυτὸν εἴπῃς φιλόσοφον, μηδὲ λάλει τὸ πολὺ ἐν ἰδιώταις περὶ τῶν θεωρημάτων· ἀλλὰ ποίει τὸ ἀπὸ τῶν θεωρημάτων. οἷον ἐν συμποσίῳ μὴ λέγε πῶς δεῖ ἐσθίειν, ἀλλὰ

ἔσθιε ὡς δεῖ. μέμνησο γὰρ, ὅτι οὕτω καὶ Σωκράτης πανταχόθεν ἀφῃρήκει τὸ ἐπιδεικτικόν· ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν, βουλόμενοι φιλοσόφοις ὑπ᾽ αὐτοῦ συςαθῆναι, κἀκεῖνος ἀπῆγεν αὐτούς· οὕτως ἠνείχετο παρορώμενος. ὥςε κἂν περὶ θεωρήματός τινος ἐμπέσῃ λόγος ἐν ἰδιώταις, σιώπα τὸ πολύ. μέγας γὰρ ὁ κίνδυνος, εὐθὺς ἐξεμέσαι, ἃ οὐκ ἔπεψας. καὶ ὅταν εἴπῃ σοι τὶς, ὅτι οὐδὲν οἶσθα, καὶ σὺ μὴ δηχθῇς, τότ᾽ ἴσθι, ὅτι ἤρξω τοῦ ἔργου. ἐπεὶ καὶ τὰ πρόβατα, οὐ τὸν χόρτον ἐξεμέσαντα, τοῖς ποιμέσιν ἐπιδεικνύει,

πόσον ἔφαγεν. ἀλλὰ τὴν νομὴν ἔσω πέψαντα, ἔριον ἔξω φέρει καὶ γάλα. καὶ σὺ τοίνυν μὴ τὰ θεωρήματα τοῖς ἰδιώταις ἐπιδείκνυε, ἀλλ᾽ ἀπ᾽ αὐτῶν πεφθέντων τὰ ἔργα.

47 ΟΤΑΝ εὐτελῶς ἡρμοσμένος ᾖς κατὰ τὸ σῶμα, μὴ καλλωπίζου ἐπὶ τούτῳ· μηδ᾽, ἂν ὕδωρ πίνῃς, ἐκ πάσης ἀφορμῆς λέγε, ὅτι ὕδωρ πίνω. ἀλλ᾽ ἐννόει πρῶτον πόσῳ λιτότεροι ἡμῶν εἰσιν οἱ πτωχοὶ, καὶ πόσῳ καρτερικώτεροι. κἂν ἀσκῆσαί ποτε πρὸς πόνον καὶ καρτερίαν θέλεις, σεαυτῷ, καὶ μὴ τοῖς ἔξω· μὴ τοὺς

ἀνδριάντας περιλάμβανε. ἀλλὰ διψῶν ποτε σφοδρῶς, ἐπίσπασαι ψυχροῦ ὕδατος, καὶ ἔκπτυσον, καὶ μηδενὶ εἴπῃς.

48 ΙΔΙΩΤΟΥ στάσις καὶ χαρακτήρ· οὐδέποτε ἐξ ἑαυτοῦ προσδοκᾷ ὠφέλειαν ἢ βλάβην, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἔξω. φιλοσόφου στάσις καὶ χαρακτήρ· πᾶσαν ὠφέλειαν καὶ βλάβην ἐξ ἑαυτοῦ προσδοκᾷ. σημεῖα προκόπτοντος· οὐδένα ψέγει, οὐδένα ἐπαινεῖ, οὐδένα μέμφεται, οὐδενὶ ἐγκαλεῖ, οὐδὲν περὶ ἑαυτοῦ λέγει, ὡς ὄντος τινὸς, ἢ εἰδότος τι· ὅταν ἐμποδισθῇ τι, ἢ κωλυθῇ, ἑαυτῷ ἐγκαλεῖ· κᾂν

τις αὐτὸν ἐπαινῇ, καταγελᾷ τοῦ ἐπαινοῦντος αὐτὸς παρ' ἑαυτῷ· κἂν ψέγῃ, οὐκ ἀπολογεῖται· περίεισι δὲ καθάπερ οἱ ἄῤῥωστοι, εὐλαβούμενός τι κινῆσαι τῶν καθισταμένων, πρὶν πῆξιν λαβεῖν· ὄρεξιν ἅπασαν ἦρχεν ἀφ' ἑαυτοῦ· τὴν δ' ἔκκλισιν εἰς μόνα τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐφ' ἡμῖν μετατέθεικεν· ὁρμῇ πρὸς ἅπαντα ἀνειμένῃ χρῆται· ἂν ἠλίθιος ἢ ἀμαθὴς δοκῇ, οὐ πεφρόντικεν· ἑνί τε λόγῳ, ὡς ἐχθρὸν ἑαυτὸν παραφυλάσσει, καὶ ἐπίβουλον.

49 ΟΤΑΝ τις ἐπὶ τῷ νοεῖν καὶ ἐξηγεῖσθαι δύνασθαι τὰ Χρυ-

σίππου σεμνύνηται, λέγε αὐτὸς πρὸς σαυτὸν, ὅτι εἰ μὴ Χρύσιππος ἀσαφῶς ἐγεγράφει, οὐδὲν ἂν εἶχεν οὗτος ἐφ' ᾧ σεμνύνηται. ἐγὼ δὲ τί βούλομαι; καταμαθεῖν τὴν φύσιν, καὶ ταύτῃ ἕπεσθαι. ζητῶ οὖν, τίς ἐστιν ὁ ἐξηγούμενος; καὶ ἀκούσας ὅτι Χρύσιππος, ἔρχομαι πρὸς αὐτόν. ἀλλ' οὐ νοῶ τὰ γεγραμμένα. ζητῶ οὖν τὸν ἐξηγούμενον. καὶ μέχρι τούτων οὔπω σεμνὸν οὐδέν. ὅταν δὲ εὕρω τὸν ἐξηγούμενον, ἀπολείπεται χρῆσθαι τοῖς παρηγγελμένοις· τοῦτο αὐτὸ μόνον σεμνόν ἐστιν. ἂν δὲ αὐτὸ τοῦτο ἐξηγεῖσθαι θαυμάσω, τί

ἄλλο ἢ γραμματικὸς ἀπετελέσθην ἀντὶ φιλοσόφου; πλήν γε δή, ὅτι ἀντὶ Ὁμήρου Χρύσιππον ἐξηγούμενος. μᾶλλον οὖν, ὅταν τις εἴπῃ μοι, ἐπανάγνωθί μοι Χρύσιππον, ἐρυθριῶ, ὅταν μὴ δύνωμαι ὅμοια τὰ ἔργα καὶ σύμφωνα ἐπιδεικνύειν τοῖς λόγοις.

50 ΟΣΑ προτίθεται, τούτοις, ὡς νόμοις, ὡς ἀσεβήσων ἂν παραβῇς τι τούτων, ἔμμενε. ὅ,τι δ' ἂν ἐρῇ τις περὶ σοῦ, μὴ ἐπιστρέφου. τοῦτο γὰρ οὐκ ἔτ' ἔστι σόν. εἰς ποῖον οὖν ἔτι χρόνον ἀναβάλῃ, τὸ τῶν βελτίστων ἀξιοῦν σεαυτὸν, καὶ ἐν μηδενὶ παραβαίνειν τὸν διαιροῦν-

τα λόγον; παρείληφας τὰ θεωρήματα, οἷς ἔδει σε συμβάλλειν· καὶ συμβέβληκας; ποῖον οὖν ἔτι διδάσκαλον προσδοκᾷς, ἵνα εἰς ἐκεῖνον ὑπερθῇς τὴν ἐπανόρθωσιν ποιῆσαι τὴν σεαυτοῦ; οὐκ ἔτι εἶ μειράκιον, ἀλλὰ ἀνὴρ ἤδη τέλειος. ἂν τοίνυν ἀμελήσῃς, καὶ ῥαθυμήσῃς, καὶ ἀεὶ ὑπερθέσεις ἐξ ὑπερθέσεων ποιῇς, προθέσεις ἐκ προθέσεων, καὶ ἡμέρας ἄλλας ἐπ᾽ ἄλλαις ὁρίζῃς, μεθ᾽ ἃς προσέξεις σεαυτῷ, λήσεις σεαυτὸν οὐ προκόψας, ἀλλ᾽ ἰδιώτης διατελέσεις καὶ ζῶν καὶ ἀποθνήσκων. ἤδη οὖν ἀξίωσον σεαυτὸν βιοῦν ὡς

τέλειον, καὶ προκόπτοντα· καὶ πᾶν τὸ βέλτιστον φαινόμενον ἔστω σοι νόμος ἀπαράβατος. κἂν ἐπίπονόν τι ἢ ἡδὺ, ἢ ἔνδοξον ἢ ἄδοξον προσάγηται, μέμνησο ὅτι νῦν ὁ ἀγὼν, καὶ ἤδη πάρεστι τὰ Ὀλύμπια, καὶ οὐκ ἔστιν ἀναβάλλεσθαι· καὶ ὅτι παρὰ μίαν ἧτταν καὶ ἔνδοσιν ἢ ἀπόλλυται προκοπὴ, ἢ σώζεται. Σωκράτης οὕτως ἀπετελέσθη, ἐπὶ πάντων προάγων ἑαυτὸν, μηδενὶ ἄλλῳ προσέχων ἢ τῷ λόγῳ. σὺ δὲ εἰ καὶ μήπω εἶ Σωκράτης, ὡς Σωκράτης γε εἶναι βουλόμενος, ὀφείλεις βιοῦν.

51 Ο ΠΡΩΤΟΣ καὶ ἀναγκαιότατος τόπος ἐστὶν ἐν φιλοσοφίᾳ, ὁ

τῆς χρήσεως τῶν θεωρημάτων· οἷον, ὁ τοῦ μὴ ψεύδεσθαι. ὁ δεύτερος, ὁ τῶν ἀποδείξεων· οἷον, πόθεν ὅτι οὐ δεῖ ψεύδεσθαι. τρίτος, ὁ αὐτῶν τούτων βεβαιωτικὸς, καὶ διαρθρωτικός· οἷον, πόθεν ὅτι τοῦτο ἀπόδειξις. τί γάρ ἐστιν ἀπόδειξις; τί ἀκολουθία; τί μάχη; τί ἀληθές; τί ψεῦδος; οὐκοῦν ὁ μὲν τρίτος τόπος ἀναγκαῖος διὰ τὸν δεύτερον, ὁ δὲ δεύτερος διὰ τὸν πρῶτον· ὁ δὲ ἀναγκαιότατος, καὶ ὅπου ἀναπαύεσθαι δεῖ, ὁ πρῶτος. ἡμεῖς δὲ ἔμπαλιν ποιοῦμεν. ἐν γὰρ τῷ τρίτῳ τόπῳ διατρίβομεν, καὶ περὶ ἐκεῖνόν ἐστιν ἡμῖν ἡ πᾶσα σπουδή· τοῦ δὲ πρώτου

παντελῶς ἀμελοῦμεν. τοιγαροῦν ψευδόμεθα μέν· πῶς δὲ ἀποδείκνυται, ὅτι οὐ δεῖ ψεύδεσθαι, πρόχειρον ἔχομεν.

52 ΕΠΙ παντὸς πρόχειρα ἑκτέον ταῦτα·

Ἄγου δέ μ', ὦ Ζεῦ, καὶ σύ γ' ἡ Πεπρωμένη,
Ὅποι ποθ' ὑμῖν εἰμι διατεταγμένος·
Ὡς ἕψομαί γ' ἄοκνος. ἢν δὲ μὴ θέλω,
Κακὸς γενόμενος, οὐδὲν ἧττον ἕψομαι.
Ὅστις δ' ἀνάγκῃ συγκεχώρηκεν καλῶς,
Σοφὸς παρ' ἡμῖν, καὶ τὰ θεῖ' ἐπίσταται.

Ἀλλὰ καὶ τὸ τρίτον· Ὦ Κρίτων, εἰ ταύτῃ τοῖς Θεοῖς φίλον, ταύτῃ γινέσθω· ἐμὲ δὲ Ἄνυτος καὶ Μέλιτος ἀποκτεῖναι μὲν δύνανται, βλάψαι δὲ οὔ.

ΤΕΛΟΣ.

EPICTETI

ENCHIRIDION.

1 RERUM aliae quidem in noſtra poteſtate ſunt, aliae vero in noſtra poteſtate non ſunt. in noſtra ſunt poteſtate, opinio, impetus, appetitio, averſatio, atque uno verbo, quaecunque noſtra ſunt opera: in noſtra poteſtate non ſunt, corpus, poſſeſſio, gloria, magiſtratus, atque uno verbo, quaecunque noſtra non ſunt opera. ac ea quidem quae in noſtra ſunt poteſtate, natura ſunt libera, quae prohiberi et impediri nequeant: quae vero in noſtra non ſunt poteſtate, imbecilla, ſerva, quae prohiberi poſſint, aliena. memento igitur, ſi, quae natura ſerva ſunt, libera putaris; et aliena quae ſunt, propria: fore ut impediaris, lugeas, perturberis, deos homineſque incuſes: ſin id quod tuum eſt, ſolum tuum eſſe putaris; et quod alienum, uti revera eſt, alie-

num; nemo te coget unquam, nemo prohibebit, non incuſabis quenquam, nec culpabis, nihil ages invitus, nemo te laedet, inimicum non habebis; neque enim noxium quid patieris. cum itaque tanta expetas, memento non oportere mediocriter commotum ea attingere; ſed alia omnino mittere, alia in praeſens differre. ſi autem et iſta expetas, et magiſtratum gerere, et dives eſſe; fortaſſe neque haec ipſa conſequere, quippe qui priora iſta quoque expetas. illa certe nullo modo conſequeris, quibus ſolis felicitas ac libertas comparatur. ſtatim igitur omni aſpero viſo reſponſare ſtude, ac dicere, Viſum es, ac nullo modo id quod eſſe videris. deinde explora illud atque examina, iis, quas habes, regulis: hac autem prima regula vel maxime, utrum circa ea verſetur quae in noſtra poteſtate ſunt, aut quae in noſtra poteſtate non ſunt. quod ſi circa aliquod eorum verſetur, quae in noſtra poteſtate non ſunt, promptum hoc eſto, Nihil ad te.

2 Appetitionis eam eſſe pollicitatio-

nem memento, fore ut consequaris quod appetas; aversationis autem pollicitationem, fore ut in id non incidas, quod averseris; et quidem eum, quem appetitio frustratur, infortunatum esse; qui vero in id incidit quod aversetur, calamitosum. si itaque ea sola aversere, quae eorum naturae, quae in tua potestate sunt, repugnant; in eorum, quae averseris, nihil incides. at si morbum averseris, aut mortem, aut paupertatem, eris calamitosus. aufer igitur aversationem ab omnibus quae in nostra potestate non sunt, eamque transfer ad ea quae naturae eorum, quae in nostra sunt potestate, adversantur. appetitionem vero prorsus in praesens tolle. nam si quicquam eorum, quae in nostra non sunt potestate, appetas, infortunatum te esse necesse est: ex iis autem, quae in nostra potestate sunt, nihil, quod honeste appetas, adhuc tibi adest. at impetu solo et declinatione utere; verum leviter, et cum exceptione, et remisse.

3 Singulis in rebus, quae vel animum oblectant, vel usui inserviunt, vel diligun-

tur, memento verbis ſubjicere, cujuſmodi ſint; a minutiſſimis exorſus. ſi ollam diligas, dic te ollam diligere: nam ea confracta non perturbaberis. ſi puellum tuum oſculere, aut uxorem, ſubde, te hominem oſculari: nam eo mortuo non perturbaberis.

4 Opus aliquod aggreſſurus, ipſe tibi in memoriam revoca, cujuſmodi ſit illud opus. ſi lavatum abieris, ea tibi proponito quae fiunt in balneo; alios perfundi, alios loco pelli, alios convicia facere, alios furari: atque ita tutius rem aggredieris, ſi haec verba ſubdas, Lavare ſtatim volo, meamque voluntatem naturae congruentem ſervare. et ſimiliter in ſingulis operibus. ſic enim, ſi quid inter lavandum impedimenti accidat, promptum erit, Non hoc volebam tantum, ſed et voluntatem meam naturae conſentaneam ſervare: non ſervabo autem, ſi ea quae fiunt, aegre tulero.

5 Perturbant homines non res ipſae, ſed de rebus decreta. verbi cauſa, mors nihil terribile eſt, alioquin et Socrati ita viſum eſſet: ſed decretum de morte, eſſe ali-

quid terribile, hoc eſt illud terribile. cum itaque impedimur, aut perturbamur, aut triſtamur, nunquam alium incuſemus, ſed nos ipſos, hoc eſt, noſtra decreta. alios incuſare, ob quae ſibi male eſt, hominis eſt inerudit; ejus qui erudiri coepit, ſeipſum; eruditi, neque alios, neque ſeipſum.

6 Ob nullam alienam efferaris praeſtantiam. ſi equus ſeſe efferens diceret, Pulcher ſum, ferendum id eſſet. tu vero cum dicis ſuperbia elatus, Pulchrum equum habeo; ſcito te ob pulchrum equum ſuperbire. quid igitur tuum eſt? uſus viſorum. quapropter cum in uſu viſorum ſecundum naturam es affectus, tum vero te efferes: tum enim tuo aliquo bono ſuperbies.

7 Quemadmodum in navigando, ubi ſtationem navis nacta eſt, ſi aquatum exieris, fit obiter quidem ut cochleolam colligas aut bulbulum; animo autem in navigium intento eſſe oportet, et continenter reſpicere, an gubernator vocet; et tum illa omnia relinquere oportet, ne vinctus, ad inſtar ovium, in navem conjiciaris. ſic quoque

in vita, si pro bulbo et cochleola, uxorcula et puellus detur, nihil prohibebit. cum autem gubernator vocarit, curre ad navim, relictis illis omnibus, nihil respiciendo. quod si senex sis, cave unquam longius a nave recedas, ne quando vocatus deficias.

8 Ne quaeras ea quae fiunt fieri ut vis; sed fieri velis quae fiunt, ut fiunt; et tranquillo vitae cursu uteris.

9 Morbus, corporis est impedimentum; voluntatis non item, nisi ipsa velit. claudicatio, cruris est impedimentum; voluntatis non item. atque hoc singulis quae incidunt rebus subjice; illas enim alterius cujusdam impedimentum invenies; tui vero nequaquam.

10 Quicquid inciderit, memento ad te conversus inquirere, quam facultatem ad illius usum habeas. si quem formosum formosamve videris, facultatem ad haec invenies, continentiam. si labor objectus fuerit, tolerantiam invenies; si convicium, patientiam. atque sic adsuetum non te abripient secum visa.

11 Nunquam de aliqua re te perdidiſſe dicas, ſed reddidiſſe. filiolus obiit? redditus eſt. uxor obiit? reddita eſt. praedium eſt ereptum? ergo et hoc redditum. at improbus eſt qui eripuit. quid id tua refert, per quem is qui dederit repetierit? quamdiu autem habere dederit, tanquam alienae rei ipſius curam habeto; ut hoſpitii, viatores.

12 Si proficere velis, hujuſmodi cogitationes miſſas facito: Si mea neglexero, non erit unde vivam: niſi puerum caſtigaro, malus erit. ſatius enim eſt fame emori, moeroris ac metus expertem, quam copiis omnium rerum abundantem animo vivere perturbato. ſatius quoque eſt, puerum eſſe malum, quam te infelicem. a parvis igitur auſpicare. effunditur parum quod habes olei? villum ſurripitur? ſubjice tibi, Tanti vaenit perturbationum vacuitas, tanti tranquillitas; gratis vero nihil acquiritur. cum autem puerum vocas, cogita poſſe ipſum non audire; et, ſi audierit, nihil eorum agere quae velis, at non ei tam bene eſt, (tibi vero omnino

bene,) ut ipſe efficiat, te non perturbari.

13 Si proficere vis, perfer ſi ob externas res amens ac fatuus videaris. nihil velis videri ſcire; et ſi quibus eſſe aliquis videare, ipſe tibi diffidito. ſcito enim, non facile eſſe, et voluntatem ſuam naturae conſentaneam ſervare, et res externas; ſed omnino neceſſe eſſe, ut, qui alterum curet, alterum negligat.

14 Si velis liberos tuos et uxorem et amicos, ſemper vivere, ſtultus es. nam quae in tua poteſtate non ſunt, ea in poteſtate tua eſſe vis, et aliena eſſe tua. ſic quoque ſi puerum peccare non vis, fatuus es. vis enim vitium non eſſe vitium, ſed aliud quidpiam. ſi autem velis appetens aliquid, eo non excidere, hoc potes. quod potes igitur, hoc exerce. cujuſque dominus is eſt, qui ea quae ipſe vult, aut non vult, poteſtatem habet vel conferendi vel auferendi. quiſquis igitur liber eſſe vult, nec velit quidquam, nec fugiat, ex iis quae in aliorum ſunt poteſtate; alioquin, ſervire neceſſe eſt.

15 Memento oportere te, tanquam in

convivio, verſari. aliquid quod circumfertur ad te devenit? porrecta manu modeſte percipe. praeterit? ne detineas. nondum venit? ne longe appetitionem extendito; ſed expecta, donec ad te venerit. ſic erga liberos te gere, ſic erga uxorem, ſic erga magiſtratus, ſic erga divitias; et aliquando eris dignus deorum conviva. quod ſi etiam propoſita tibi non acceperis, ſed deſpexeris, non modo conviva deorum, ſed et collega eris: ſic enim cum facerent Diogenes et Heraclitus, atque his ſimiles, merito et divini erant, et dicebantur.

16 CUM ejulantem aliquem videris in luctu, ſive peregre profecto filio ſive mortuo, ſeu rebus amiſſis, cave ne te viſum una abripiat, cum in malis ille ſit externis: ſed ſtatim apud te diſtingue, et in promptu eſto dicere; Non hunc torquet id quod accidit; quippe alium non torquet; ſed quod de eo eſt decretum. ne tamen pigeat ſermone tenus illi teipſum accommodare, atque adeo, ſi res ita tulerit, ſimul ingemiſcere. cave vero, ne etiam intrinſecus gemas.

17 Memento te actorem esse, cujuscunque magister velit, fabulae; si brevis, brevis; si longa, longae: si pauperem agere te velit, ut et hanc personam ingeniose agas; si claudum, si magistratum, si plebeium. hoc enim tuum est, datam personam bene agere; eam autem eligere alterius.

18 Corvus cum inauspicatum crocitarit, ne te visum una abripiat; sed statim apud te distingue, et dic, Nihil mihi istorum portenditur, sed aut corpusculo meo, aut reculae meae, aut gloriolae meae, aut liberis, aut uxori: mihi autem fausta omnia portenduntur, si ego voluero. quicquid enim istorum evenerit, in mea est potestate, ut ex iis fructum capiam.

19 Invictus esse potes, si in nullum certamen descendas, quo in tua potestate non est vincere. vide igitur, ne, si quem honore, aut potentia evectum, aut alioqui florentem videris, illum beatum praedices, a viso una abreptus. si enim in iis, quae in nostra potestate sunt, substantia boni est; nec invidia, nec aemulatio locum habebit.

tu vero ipſe non imperator, non praefectus, aut conſul eſſe voles, ſed liber. unica autem via eo ducit, contemptus eorum quae in noſtra poteſtate non ſunt.

20 MEMENTO, non eum qui convicietur aut verberet, injuriam facere; ſed quod de his eſt decretum, tanquam injuriam facientibus. cum igitur te aliquis irritarit, ab opinione tua te irritatum eſſe ſcito. quapropter in primis tenta, ne a viſo una abripiaris. nam ſi ſemel tempus et moram nactus fueris, facilius ipſe tibi imperabis.

21 MORS, et exilium, et omnia quae terribilia videantur, ob oculos tibi quotidie verſentur: maxime vero omnium mors. neque quidquam unquam humile cogitabis, neque quidquam nimis cupies.

22 SI PHILOSOPHIAE te amor tenet, ſtatim accingere tanquam ridiculus futurus, tanquam multi te naſo ſuſpenſuri ſint, ac dicturi, Repente philoſophus nobis rediit: et, Unde hoc nobis ſupercilium? tu vero ſupercilium ne habeto; ſed quae tibi optima videntur, ita retine, tanquam qui a Deo in hunc

ordinem ſis collocatus. memento autem ſi in iiſdem permanſeris, eos qui te antea deridebant, poſtea te admiraturos; at duplo majori riſu te exceptum iri, ſi illis vincaris.

23 Si quando ad externa te converti acciderit, ut alicui placere velis, ſcito te vitae inſtitutum perdidiſſe. quare in omnibus rebus illud tibi ſatis ſit, te eſſe philoſophum: quod ſi etiam alicui philoſophus eſſe videri velis, tibi ipſi videre, et ſatis erit.

24 Hae te cogitationes ne adfligant, Ignobilis ego vivam, et nullius exiſtimationis uſquam. ſi enim ignobilitas malum eſt, non potes in malo eſſe per alium, non magis quam in turpi. nunquid ergo tuum eſt opus magiſtratum conſequi? aut, convivio accipi? minime. quomodo ergo etiam ignobilitas hoc cenſeri poteſt? quomodo etiam nullius exiſtimationis eris uſquam, quem in iis ſolis, quae in tua poteſtate ſunt, aliquem eſſe oportet, in quibus tibi quantivis eſſe pretii licet? at amici ſine auxilio mihi relinquentur. quid vocas, ſine auxilio? non argentum abs te habituri ſunt; nec eos in Roma-

nam civitatem adſcribes. et quis tibi dixit, haec ex iis eſſe quae in noſtra ſunt poteſtate, ac non potius aliena opera? quis autem alii dare poteſt, quae ipſe non habet? compara igitur, aiunt, ut et nos habeamus. ſi poſſim comparare, conſervata verecundia, fide, et magnanimitate, monſtrate viam, et comparabo. ſin id a me poſtuletis, ut meamet ego bona perdam, quò vos, quae bona non ſunt, acquiratis, videte vos ipſi, quomodo iniqui ſitis et deſipientes. utrum autem mavultis? pecuniamve, an amicum fidum et verecundum? in hoc ergo potius mihi opitulamini; non autem ea, quibus perdam iſtud, me agere poſtulate. at patria, inquit, quantum in mea poteſtate ſitum eſt, auxilio carebit. rurſus, quod tu iſtud vocas auxilium? porticus per te non habebit, nec balnea? et quid hoc ad te? neque enim calceos habet per fabrum ferrarium, neque arma per ſutorem. ſatis vero fuerit, ſuo quemque fungi munere. at ſi quem alium ei civem parares, fidum et verecundum, nihilne illam juvares? ita vero. proinde ne tu quidem patriae fueris in-

utilis. quem locum igitur, inquit, in civitate tenebo? quemcunque possis, simul fidum te, ac verecundum servans. quod si, dum illi prodesse vis, haec perdas, quam illi utilitatem afferes, qui impudens et infidus evaseris?

25 Est tibi praelatus aliquis in convivio, aut salutatione, aut in adsumtione ad consilium? si quidem haec bona sunt, gratulari debes illi, cui ea contigerint: sin mala, ne doleas, te illa non adeptum. memento autem, haud posse te, non eadem facientem ad consequenda illa quae in nostra potestate non sunt, aequalia mereri. quomodo vero tantundem habere potest, qui fores alicujus non frequentat, quantum qui frequentat? qui non deducit, quantum qui deducit? qui non laudat, quantum qui laudat? injustus igitur eris et inexplebilis, si non numerato eo pretio quo illa vaeneunt, gratis illa accipere velis. at quanti vaeneunt lactucae? obolo fortasse. si quis igitur dato obolo, lactucas acceperit; tu autem pretio non numerato, non acceperis, haud minus eo qui ac-

cepit te habere putes: ut enim ille lactucas habet, ſic tu obolum quem non dediſti. ad eundem modum et hic ſe res habet. ad convivium alicujus non es vocatus? neque enim dediſti quanti coena vaenit: atqui laude eam vendit, miniſterio vendit. da igitur pretium, ſi e re tua eſt, quanti vaenit. quod ſi nec illa vis praeſtare, et haec accipere, inexplebilis es et ſtolidus. nihil igitur coenae vice habes? imo habes; quod non laudâris quem nolebas; quod in ingreſſu ejus inſolentiam non tolerâris.

26 NATURAE conſilium ex iis rebus, de quibus nulla inter nos controverſia eſt, cognoſci poteſt: exempli gratia; ſi vicini puer poculum aut aliud quid fregerit, promptum ſtatim eſt dicere, Ex iis hoc eſt quae fiunt. ſcito igitur, cum et tuum fractum fuerit, talem te eſſe oportere, qualis eras cum alterius frangeretur. ſic illa ad majora transfer. alterius obiit filius, aut uxor? nemo eſt, quin dicat, Humanum eſt. at cum ſuus cujuſque obiit, ſtatim, Hei mihi, me miſerum! meminiſſe autem oportebat, quomodo af-

fecti ſimus, cum de aliis idem audimus.

27 QUEMADMODUM aberrandi cauſa ſcopus non ponitur; ſi nec mali natura in mundo exiſtit.

28 SIQUIDEM corpus tuum aliquis obvio cuique concederet, indignareris: at quod mentem tuam cuivis concedis, ut, cum convitiatur tibi, haec turbetur, ac confundatur, non te hac de cauſa pudet?

29 CUJUSQUE operis antecedentia ſpecta et conſequentia, et ſic illud aggredere. alioqui alacriter primum accedes, nihil de iis cogitans quae conſequentur: poſtea vero, ubi turpia quaedam apparuerint, deſiſtes. vis Olympia vincere? et ego, per deos: quippe praeclarum eſt. ſed conſidera antecedentia et conſequentia; et ſic opus aggredere. oportet te ordine omnia agere, coactum edere, abſtinere cupediis, ex neceſſitate exerceri, conſtituta hora, in aeſtu, in frigore; frigidam non bibere, non vinum ut libuerit: ad ſummam, magiſtro, tanquam medico, teipſum tradere oportet; deinde in certamen prodire; aliquando vero manum

laxare, diſtorquere malleolum, multum pulveris deglutire; aliquando flagris caedi, et poſt haec omnia vinci. his omnibus conſideratis, ſi adhuc velis, ad athletas te confer; ſin minus, puerorum inſtar circumageris, qui nunc luctatores ludunt, nunc tibicines, nunc gladiatores; deinde tuba canunt, mox tragoedum agunt: ſic quoque tu, nunc athleta es, mox gladiator; nunc orator, deinde philoſophus; toto autem animo nihil; ſed tanquam ſimius, quodcunque videris, imitaris, aliudque ex alio tibi placet. nec enim cum conſideratione ad aliquid veniſti, nec ut qui animo id perluſtrarit; ſed temere et ex frigida cupiditate. ſic quidam, cum philoſophum viderunt, et aliquem ita diſſerentem audiverunt, ut Euphrates diſſerit; enim vero quis ita diſſerere poteſt ut ille? volunt et ipſi philoſophari. homo, primum conſidera, cujuſmodi ſit res: deinde et naturam tuam inſpice, num ferre poſſis. quinquertio eſſe vis, aut luctator? aſpice brachia tua et femora; lumbos conſidera. alius enim ad aliud natura comparatus eſt. putaſne, te haec

facientem eodem modo poſſe edere, eodem modo bibere, ſimiliter faſtidire? vigilare oportet, laborare, a familiaribus diſcedere, a ſervulo contemni; ubique inferiorem eſſe; in honore, in magiſtratu, in judicio, in omni negotiolo. haec conſidera, num etiam pro his perturbationum vacuitatem, libertatem, tranquillitatem, permutare velis. quod ſi nolis, vide, ne puerorum inſtar, nunc philoſophus, deinde publicanus, poſtea orator, denique Caeſaris procurator fias. haec inter ſe non conſonant: unum te hominem, aut bonum, aut malum, eſſe oportet; aut principalem tui partem te excolere oportet, aut externa; aut circa interiora occupari, aut circa exteriora; hoc eſt, aut philoſophi locum tueri, aut plebeii.

30 Officia in univerſum relationibus menſurantur. pater eſt? dictatur, curam ipſius eſſe agendam, cedendum ei in omnibus, ferendum eſſe ſi convitietur, aut verberet. at pater malus eſt. nunquid igitur bonum patrem natura tibi proprium dicavit? non; ſed patrem. frater injurius eſt? ſerva igitur

quam relationem ad ipſum obtines, nec ſpecta quid ille faciat, ſed quid tibi facturo propoſitum tuum ſecundum naturam adfectum erit. te quippe alius non laedet, niſi tu velis. tunc autem laeſus eris, cum te laedi putaris. ſic igitur a vicino, a cive, ab imperatore, officium invenies, ſi relationes conſiderare adſueveris.

31 PIETATIS erga deos id praecipuum eſſe ſcito, rectas de illis opiniones habere, tanquam qui exiſtant, et univerſa bene ac juſte adminiſtrent; et ad hoc te ordinatum eſſe, ut illis pareas, et cedas in omnibus quae fiant, eaque voluntarius ſequaris, ut quae optimo conſilio perficiantur. ſic enim nec culpabis unquam deos, nec incuſabis, quaſi neglectus. quod quidem aliter fieri nequit, quam ſi ab iis deſiſtas quae in noſtra poteſtate non ſunt, et in iis ſolis quae ſunt in noſtra poteſtate bonum ac malum ponas: adeo ut, ſi quid illorum bonum aut malum opineris, omnino neceſſe ſit, cum iis excideris quae velis, et in ea quae nolis incideris, te culpare et odiſſe auctores. ad hoc enim natura

comparatum eſt omne animal, ut quae nocentia videantur, eorumque cauſas, fugiat et averſetur; illa autem quae proſunt, eorumque cauſas perſequatur et admiretur. quare fieri nequit, ut, qui ſe laedi putet, eo, quod laedere videtur, gaudeat: ſicut nec ipſo detrimento gaudere ullo modo poſſumus. hinc quoque patri filius convitietur, cum his, quae bona eſſe videntur, filium non impertit. et Polynicen atque Eteoclem hoſtili animo hoc inter ſe diſſidere fecit, quod tyrannidem bonum eſſe putarent. propter hoc agricola deos execratur, propter hoc nauta, propter hoc mercator, propter hoc qui uxores et liberos amiſerunt. ubi enim utilitas, ibi et pietas. quamobrem qui id dat operam, ut ſic et appetat et averſetur, quemadmodum decet; is eadem opera et pietati dat operam. libare autem, et ſacrificare et primitias offerre, ſecundum patrios ritus, omnibus convenit, pure et non ſordide, nec negligenter, nec parce, nec ſupra facultates.

32 Cum ad vatem accedis, memento ignorare te, quem eventum res habitura ſit;

venire autem, ut ex vate hoc audias. quale vero id esset, utique, cum venires, sciebas, siquidem philosophus fueris. si enim aliquid ex iis sit, quae in nostra potestate non sunt, necesse omnino est neque bonum id esse neque malum. ad vatem igitur appetitionem aut aversationem ne adferas; alioqui tremens eum accedes: sed cum certo noris, quicquid eventurum indifferens esse, et nihil ad te attinere; eo enim bene uti licebit, neque hoc quisquam prohibebit; idcirco confidens ad deos, tanquam consiliarios, adi. caeterum ubi aliquid consultum fuerit, memento quos consiliarios adsumseris, et quibus inobediens futurus sis, si non parueris. sic autem vatem consulturus accedito, quemadmodum voluit Socrates; iis scilicet de rebus, quarum tota consideratio ad eventum refertur, et in quibus nec ex ratione, nec ex arte suppetunt occasiones, ad id quod propositum est considerandum. quare, quando una cum amico, aut patria, periculum subeundum, vates non est consulendus, num periculum una subeundum. nam si tibi vates dixerit, infau-

ſta fuiſſe ſacra, conſtat aut mortem ſignificari, aut membri alicujus truncationem, aut exilium. ſed tamen ratio eligit, etiamſi et haec eventura ſint, amico opitulari, et cum patria diſcrimen adire. quamobrem majori attendito vati, Pythio, qui eum e templo ejecit, qui amico, cum interficeretur, opem non tulerat.

33 PRAESCRIBE jam tibi figuram aliquam, et formam, quam et ipſe tecum ſolus, et in congreſſibus hominum obſerves.

Et quidem ſilentium tene plurimum; aut neceſſaria loquere, et paucis. raro autem, occaſione quandoque advocante, ad dicendum aliquid veniemus; ſed non de quibuſvis rebus, non de gladiatoribus, non de ludis Circenſibus, non de athletis, non de cibis aut potionibus; quae vulgo in ſermonem veniunt: maxime autem nihil de hominibus vituperemus aut laudemus, aut inter ſe comparemus. ſi igitur poſſis, familiarium tuorum ſermones tuis ſermonibus eo, quo decet, traducito. quod ſi ab extraneis circumventus fueris, taceto.

Riſus nec ſit multus, nec ob multa, nec effuſus.

Jusjurandum recuſa, ſi fieri poteſt, omnino: ſin minus, quantum res ferant.

Convivia extranea et vulgaria reſpue. quod ſi quando tempus incidat, attentio tibi excitetur, ne in vulgarem ſtatum prolabaris. ſcias enim, ſi ſocius pollutus fuerit, etiam converſantem cum eo pollui neceſſe eſſe, quamvis hic purus fuerit.

Ea quae ad corpus attinent, ad nudum uſum adſume; ut, cibos, potum, veſtitum, domum, familiam. id autem omne, quod ad oſtentationem aut delicias pertinet, circumſcribe.

A re venerea, quantum fieri poteſt, ante nuptias purus eſto: ſin attigeris, ea legitime utendum. ne tamen iniquus ſis iis, qui illa utuntur, neque eos redarguas: nec paſſim jactes, te ea non uti.

Si quis tibi nunciet, Hic tibi maledicit; ne refuta quae dicta ſunt, ſed reſponde, Ignorabat enim caetera quae mihi adſunt vitia, alioqui non ſola haec dixiſſet.

In theatra saepe prodire, non necesse est. quod si quando incidat tempus, nulli favere videaris praeterquam tibi ipsi; hoc est, velis fieri sola ea quae fiunt, et vincere solum qui vincit. sic enim non impedieris. adclamatione autem et risu super aliqua re, aut diuturniore commotione, penitus abstineto. et postquam discessisti, multa de iis quae facta sunt ne differas, quae ad tui correctionem non conducunt. ex eo enim adparet, admirationi tibi fuisse spectaculum.

Ad recitationes aliquorum ne accede, nec facile prodi. quod si prodeas, gravitatem ac constantiam serva; ac simul vide, ne cui sis molestus.

Conventurus aliquem, eorum maxime qui eminere videntur, ipse tibi proponito, quid in hoc fecisset Socrates, aut Zeno: nec incertus haerebis, quomodo convenienter eo quod inciderit utaris.

Cum aliquem magnatum adieris, propone tibi, fieri posse ut intus eum non invenias, ut excludaris, ut fores tibi non aperiantur, ut nullam tui rationem habeat.

quod ſi cum his venire tui ſit officii, fer ea quae fiunt, neque ipſe unquam tecum dicas, non fuiſſe tanti. hoc quippe plebeium eſt, et hominis ad externa abjecti.

In congreſſibus abſit, ut quaedam tuorum operum aut periculorum frequenter et immodice memineris. non enim, quemadmodum tibi periculorum tuorum meminiſſe jucundum eſt; ita et aliis jucundum eſt, ea quae tibi acciderint audire. abſit illud etiam, ut riſum moveas. lubricus enim modus eſt, quo in plebeiam conſuetudinem labaris, et ſimul poteſt proximorum erga te verecundiam remittere. periculoſum quoque eſt, ad ſermonis obſcoenitatem progredi. cum igitur hujuſmodi aliquid acciderit, ſi quidem tempeſtivum ſit, increpa eum qui in obſcoenitatem progreſſus eſt: quod ſi non poſſis, at conticendo, et erubeſcendo, et ſupercilium contrahendo, manifeſtum ſit, te ſermonem iſtum moleſte ferre.

34 Si voluptatis alicujus imaginem animo concipias, ſerva teipſum, ne ab ipſa una abripiaris: ſed expectet te res iſta, et

moram aliquam a te cape. deinde utriusque temporis memento, tum illius quo voluptate frueris, tum alterius, quo postquam fructus es, poenitentia deinde duceris, et ipse te increpabis. atque his oppone, quomodo, si abstinueris, gavisurus sis, et ipse te laudaturus. si vero tempus tibi visum fuerit opus adgrediendi, vide ne te vincant ejus blanditiae, et suavitates, et illecebrae. sed oppone, quanto satius sit conscire tibi hanc victoriam adepto.

35 CUM facis aliquid, quod faciendum judicasti, nunquam fugias conspici id faciens; etiamsi futurum est ut de eo secus vulgus judicet. nam si non recte id facis, ipsum opus fuge: sin recte, quid eos metuis qui non recte reprehendunt?

36 QUEMADMODUM hoc, Aut dies est, aut nox est: in sejunctione magnam habet vim; in conjunctione autem prorsus nullam: sic etiam in convivio majorem eligere partem, respectu corporis, magnopere valet: ad servandam autem in convivio communitatem, perperam valet. cum igitur ali-

cujus conviva es, memento, non modo appositorum erga corpus dignitatem ſpectare; ſed etiam, qualem oporteat dignitatem erga convivatorem ſervari.

37 Si qua perſona ſupra vires ſuſcepta, indecore te in ea geſſiſti; etiam quam perſonam ſuſtinere potuiſſes, omiſiſti.

38 Quemadmodum in ambulando caves, ne clavum calces, pedemve diſtorqueas; ſic cave, ne quoque principalem tui partem laedas, et hoc ſi in quovis opere obſervaverimus, cautius opus adgrediemur.

39 Modus poſſeſſionis unicuique eſt corpus, ſicut pes calcei. ſi igitur in eo inſtiteris, modum ſervabis; ſin tranſieris, veluti per praeceps poſtea te ferri neceſſe eſt. quemadmodum et circa calceum uſu venit; ſi pedis modum tranſieris, fit deauratus calceus, poſtea purpureus, deinde interpunctus. illius enim, quod ſemel tranſierit modum, nullus eſt terminus.

40 Mulieres ſtatim a quartodecimo anno a viris dominae vocantur. proinde cum vident, nihil aliud ſibi adeſſe, niſi ut cum vi-

ris concumbant, ornare ſeſe incipiant, et in hoc ſpes habere omnes. operae ergo pretium eſt ſtudere, ut ſentiant, non ob aliud quidquam honorem ſibi haberi, quam quod decorae videantur et verecundae in pudicitia.

41 HEBETIS ingenii ſignum eſt, corporis ſtudio immorari; ut exerceri diu, edere diu, potare diu, cacare diu, coire. ſed haec obiter facienda; circa mentem autem omnis tua ſit animadverſio.

42 CUM tibi quiſpiam malefecerit, aut maledixerit, memento, illum ſuo ſe officio fungi opinantem, facere aut dicere. non ergo fieri poteſt, ut id ſequatur ille, quod tibi videtur, ſed id quod ſibi. quare ſi male hoc ipſi videtur, ipſe laeditur, qui et deceptus eſt. nam verum conjunctum ſi quiſquam falſum opinetur, non conjunctim laeditur, ſed qui eſt deceptus. ſi igitur ab his impetus tuus feratur, aequo animo conviciatorem feres. quare cuique rei verbis ſubjice, Viſum eſt ipſi.

43 UNAQUAEQUE res duas habet an-

fas; unam, qua ferri poteſt; alteram, qua ferri non poteſt. frater ſi injuriam fecerit; inde hanc rem ne prende, quod injuriam facit; haec enim ipſius anſa eſt, qua ferri nequit: ſed inde potius, quod frater eſt, quod tecum educatus. et prendes eam qua parte ferri poſſit.

44 HAE ratiocinationes non cohaerent, Ego ſum te ditior, ergo ſum te melior: Ego ſum facundior te, ergo ſum te melior. at illae magis cohaerent, Ego ſum ditior te, mea igitur poſſeſſio, quam tua, melior eſt: Ego te facundior, mea igitur dictio, quam tua, melior. tu vero nec poſſeſſio es, nec dictio.

45 LAVAT quis cito? ne dicas, male; ſed cito. bibit quis multum vini? ne dicas, male; ſed, multum. priuſquam enim id decretum dijudicaris, unde noſti, num male? ſic tibi non accidet, ut alia quidem viſa, quae comprehendi poſſint, comprehendas, alias autem adſentias.

46 NUSQUAM teipſum dic philoſophum, nec loquere multum inter rudes de prae-

ceptis; ſed fac quod praecepta docent. velut, in convivio ne dic, quomodo edere oporteat; ſed ede, ſicut oportet. memento enim, ſic quoque Socratem undecunque ſuſtuliſſe oſtentationem. veniebant ad ipſum, qui philoſophis ab ipſo commendari vellent; atque ipſe illos adduxit. ſic contemni ſuſtinebat. quare ſi apud rudes de praecepto aliquo ſermo inciderit, maxima ex parte taceto. magnum quippe periculum, ne ſtatim, quae non concoxeris, evomas. et ſi quis tibi dixerit, nihil te ſcire, nec tamen tu mordearis; tunc ſcito te opus inchoaſſe. quandoquidem et oves, non foenum evomentes, paſtoribus monſtrant, quantum comederint; ſed pabulo intus concocto, lanas et lac proferunt. et tu igitur, ne rudibus praecepta oſtendito; ſed ab his concoctis, opera.

47 Cum frugaliter corpus curare didiciſti, ne ob id tibi placeas: nec, ſi aquam bibas, ex quavis occaſione dic, Aquam bibo. ſed primum conſidera quanto nobis frugaliores ſunt pauperes, quantoque laborum tolerantiores. quod ſi quando ad laborem et

tolerantiam te exercere velis tibiipſi, et non externis; ne ſtatuas amplectere. ſed ſi quando vehementer ſitieris, frigidam hauſtam exſpuito, ac nemini dicito.

48 Plebeii ſtatus et nota eſt: Numquam a ſeipſo utilitatem vel damnum expectat, ſed a rebus externis. philoſophi ſtatus et nota eſt: Omnem utilitatem et damnum a ſeipſo expectat. Signa proficientis ſunt: Neminem vituperat, neminem laudat, de nemine queritur, neminem incuſat; nihil de ſeipſo dicit, ut qui aliquis ſit, et aliquid ſciat: cum in re quapiam impeditur, aut prohibetur, ſeipſum incuſat: et ſi quis ipſum laudet, ridet laudantem ipſe ſecum; et ſi vituperet, non ſe purgat: circumit autem infirmorum inſtar, metuens ne quid eorum, quae conſiſtunt, moveat, priuſquam ſolidetur: appetitionem omnem a ſeipſo ſuſtulit; averſationem autem ad ea ſola tranſtulit, quae, contra naturam exiſtentia, in noſtra ſunt poteſtate: impetu ad omnia remiſſo utitur: num fatuus, aut indoctus videatur, non curat: et ut uno dicam verbo, tam-

quam hoſtem, ſeipſum obſervat, et tanquam inſidiatorem.

49 Si quis eo quod intelligat, et explicare poſſit Chryſippi libros glorietur, ipſe tibi dic, Niſi obſcure ſcripſiſſet Chryſippus, nihil haberet ille quo gloriaretur. ego vero quid volo? Naturam cognoſcere, et hanc ſequi. quaero itaque, quis ſit ejus interpres. et cum audiero Chryſippum eſſe, eum convenio. at ſcripta non intelligo. quaero igitur enarratorem. atque hactenus quidem praeclari nihil. cum autem enarratorem invenero, reliquum eſt, uti praeceptis: id quod ſolum praeclarum eſt. ſin ipſam enarrationem admiratus fuero, quid aliud niſi grammaticus philoſophi loco evaſi? eo duntaxat excepto, quod pro Homero Chryſippum enarro. potius igitur, cum quis mihi dixerit, Praelege mihi Chryſippum; erubeſco; cum facta nequeo ſimilia verbis et conſona oſtendere.

50 Quaecunque proponuntur, in his, velut legibus obſervandis, perſevera; tanquam impius futurus, ſi quid horum

transſgrediaris. quodcunque autem de te quis dixerit, id ne cures: hoc enim non amplius tuum eſt. Quouſque igitur differes, optimis teipſum dignari, et nullatenus rationem diſtinguentem violare? accepiſti theoremata, ad quae te applicare debebas: iiſne te applicuiſti? qualem igitur adhuc doctorem expectas, ut in ejus adventum tui correctionem inſtituere differas? non amplius es adoleſcens, ſed vir jam perfectus. ſi itaque neglexeris et ceſſaris, ac ſubinde morae moram, propoſito propoſitum adjunxeris, et dies alios poſt alios conſtitueris, poſt quos tibi ipſe attenderis; non animadvertes nihil te profeciſſe, ſed hominem plebeium fore tam viventem quam morientem. jam igitur hoc te dignare, ut vivas tanquam perfectus, et proficiens: et quodcunque tibi optimum videtur, pro lege tibi ſit, quam transſgredi non liceat. ac ſi laborioſum quid aut jucundum, glorioſum aut inglorium offeratur, memento, nunc certamen obveniſſe, et jam adeſſe Olympia, nec differre licere; ac profectum una clade ac remiſſione

vel perire vel servari. ita Socrates perfectus evasit, cum in omnibus se promoveret, cum nulli alii rei nisi rationi auscultaret. tu vero etsi nondum es Socrates, sic tamen ut qui Socrates esse velis debes vivere.

51 Primus et maxime necessarius in philosophia locus est, de usu theorematum: ut, Non esse mentiendum. alter, demonstrationum: ut, Unde hoc, quod non sit mentiendum. tertius locus, qui hos ipsos confirmat, et distinguit: ut, Unde fiat, ut hoc sit demonstratio. quidnam sit demonstratio? quid consequentia? quid pugna? quid verum? quid falsum? quare tertius quidem locus necessarius est ob secundum; secundus autem ob primum. maxime vero necessarius, et in quo adquiescere oportet, est primus. at nos contra facimus. in tertio enim loco immoramur, et circa illum omne studium nostrum occupatur: primum autem prorsus negligimus. idcirco nos quidem mentimur: at quomodo demonstretur, non esse mentiendum, in promptu habemus.

52 In quovis negotio haec in promptu ſunt habenda:

Duc me, O Jupiter, et tu Fatum,
Quocunque a vobis ſum deſtinatus;
Quippe qui impiger ſequar. quod ſi noluero,
Improbus factus, nihilominus ſequar.
Quiſquis autem neceſſitati probe ſe accommodat,
Sapiens apud nos habetur, et divina cognoſcit.

Sed et tertium: 'O Crito, ſi diis ita viſum fuerit, ita fiat: me vero Anytus et Melitus occidere quidem poſſunt, at laedere nequaquam.'

F I N I S.